

Zaur USTAC

USUBCAN ƏFSANƏSİ

(Məqalələr – birinci hissə)

Bakı - 2017

Zaur USTAC

“USUBCAN ƏFSANƏSİ” (Məqalələr-birinci hissə)

Bakı, “USTAC.AZ” nəşrləri, 2017, 70 səh.

Kod: 002-04- MZM-14 -20-17

Bu kitabda Zaur Ustacın müxtəlif elektron kütləvi informasiya vasitələrində dərc olunmuş, olduqca fərqli mövzuları əhatə edən məqalələri toplanmışdır.

İSBN: 978-9952-8298-8-4

© Zaur USTAC, 2017.

BİRİNCİ YAZI

Birinci yazının belə, məlumat xarakterli olmasının yeganə səbəbi bu gün torpaqlarımızın işğal altında olmasıdır. Bu “Birinci yazı” adı altında sadəcə, “Əməyə məhəbbət” adlı ilk yazımın 24 May 1988 – ci il, Ağdamda nəşr olunan “Lenin yolu” (sonralar “Ağdam”) qəzetinin 62-ci (7194) sayında, 4-cü səhifəsində nəşr olunduğunu xatırlatmaqla kifayətlənir və həmin vaxtlar yeganə tribunamız olan bu orqanda işıq üzü görmüş bütün digər yazılarıma həsr edirəm. Yəni, çox da uzaq olmayan keçmişimizdə “quş iliyi – can dərmanı” tapılan bazarı, “Qarabağ” futbol klubu, “İmarət”-i, Ağdamın simvoluna çevrilmiş “Çay evi”- ilə yanaşı, çoxminli oxucu auditoriyasına malik “Ağdam”- adlı qəzeti də olan bir Ağdam var idi Yer üzündə... İndi ürəklərdə yaşayan Ağdam... Biz yaxşını da, pisi də bu tribunadan paylaşırıdık. Heç bir məhdudiyyət olmadan. Ağdam ziyalıları, alimləri, sənətkarları bütün dövrlərdə dünya ədəbiyyatına, mədəniyyətinə, incəsənətinə, elminə öz töhfələrini veriblər və müəyyən çətinliklər olmasına baxmayaraq, bu gün də ənənəyə şərəflə davam etdirilir.

Dərc olunub:

-Ustac.az

09 .02.2017

İKİNCİ YAZI

USUBCAN ƏFSANƏSİ

Salam, dəyərli oxucum bu yazını həm Gülünün xahişi üzərinə, həm də bir növ onun mənə xatırlatdığı borc kimi dəyərləndirərək, qələmə aldım. Yazım Azərbaycanın, Qarabağın, dilbər guşələrindən olan qədim tarixə malik Yusifcanlı (Sufcalı, Usubcanlı) kəndi, onun tarixi, yerləşdiyi ərazi, adət-ənənələri, insanları haqqındadır. Yusifcanlı kəndinin yerləşdiyi ərazinin lap qədimdən, yəni Miladdan öncədən də yaşayış məntəqəsi olması müzakirə mövzusu belə ola bilməz - bunu kəndin öz ərazisi daxilində yaşayış üçün əlverişli olmasına baxmayaraq, dəfələrlə yer dəyişməsi, ən qədim inancların 1993-cü ilin yayına kimi ilk günlərdə (ibtidai dövrlərdə - Adəm oğullarının indiki Təbriz şəhərinin olduğu ərazidən Ağrı dağı istiqamətində hərəkətə başladığı ilk vaxtlarda - hansı fikrə inanmağımızdan asılı olmayaraq) olduğu kimi təzə-tər qutsal şəkildə yaşaması, qədim "Elçi yolu" adlanan karvan yolunun üzərində yerləşməsi, bu günümüzdə də demək olar ki, bütün ərazidən addımbaşı müxtəlif dövrlərə aid maddi-mədəniyyət nümunələrinin tapılmasıdır. Əsasən 1950-60-cı illərdə kəndin ətraf ərazilərində eləcə də daxilində qazıntılar zamanı tapılmış küplərin dəqiq İslamdan qabaqkı dövrə aid olduğu sübut olunmuşdur. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının Tarix İnstitutunun əməkdaşlarınının 1950-də "Kültəpə", 1960-da isə "Çalağantəpə"də bir çox qədim maddi-mədəniyyət nümunələri tapılmışdır ki, bunların içərisində 7 - min illik tarixi olan daşlaşmış, kömürlənmiş buğda dənələri olmuşdur. Yusifcanlı kəndinin zəngin və olduqca qədim özünəməxsus tarixinə bir də inancalr bölməsində sadə xalqın təbii, tərəfsiz və qatqısız baxışları fonunda nəzər salacağıq. Bu bölmədə qısaca deyə bilərik ki, dövrümüzdə də hamı Nüşiravanlığı, Şah İsmayılı, Şah Abbası, Nikolayı, Lenini, Müsavatı- Hürriyyətçiliyi, Stalini bütün gavur (kafir)-müsəlman, sünni-şiə, erməni-müsəlman (türk), dünya müharibələrin dildən-dilə, ağızdan-ağıza yaxşı xatırlayır və bütün bu tarixi hadisələr Azərbaycanın bütün torpaqları kimi həmişə Yusifcanlıni da ətkiləmişdir. Özəllik ondadır ki, həmişə bütün hadisələrin tam ortasında qalmağına baxmayaraq, xüsusi ilə 1970 - ci ildən sonra - bu fakt olaraq belədir - böyük

siyasətçi Heydər Əliyev 1969-da hakimiyyətə gələndən sonra Yusifcanlı böyük bir sıçrayışla inkişaf etmiş, 1990-cı illərdə sözün əsil mənasında ən parlaq - briliyant dövrünü yaşamışdır, məhz briliyant- bunu ancaq və ancaq belə adlandırmaq olar. Bütün dövrlərdə əsas göstərici iqtisadi vəziyyət olmuşdur. Tam əminliklə qeyd edirəm ki, öz təmiz əməyi, zəhməti ilə yaşayan Yusifcanlı kəndində 1993-cü ilin yayında bir ailəni belə kasıb adlandırmaq olmazdı. Məsələn, orta statistik ailə hərbi xidmətdə olan varsa var, yoxsa hamı ailədə- kəndədir. Hamı işləyir. Həyətin meyvəsi, mal-qaraya da baxmaq lazımdır. Əsgərə nişanlanıb gedir, gələnin kimi heç bir problemsiz ev tikilir toy edilir. Bütün aillələrin ən azı bir minik avtomobili və bir-neçə kənd təsərrüfatı texnikası var idi(adi savxozun olsa da). İnsanlar lap qədimdən bu tarixə qədər- 1993-cü ilin yayının o gününə səhər saat 10:00 - a qədər qurub yaratdılar. Hətta o gün də hamı səhər-səhər adi qaydada durub, işə getmişdi, ancaq daha heç kim işdən öz evinə qayıda bilmədi. Bu sətirləri sözlə yazmaq çox asandır, ancaq dərk etməyə baş lazımdı - bir anın içində əsrlərdən bəri ata- babaların qurub yaratdıqlar bir göz qırpımında məhv olur yerində bu quru sözlər (hələ şükür, min şükür ki, biz Azərbaycan kimi bir ölkədə yaşayırıq) bir də nə vaxtsa mütləq bu torpaqlara qayıtmaq ümidi qalır...

Yusifcanlı kəndinin böyük bir hissəsi 1994-cü il aprelin 12-də Ermənistan Ordusu tərəfindən işğal olunmuşdur, kiçik bir hissəsi isə ordumuzun nəzarəti altındadır.

Tez-tez Ermənistan silahlı qüvvələri Yusifcanlı kəndinin işğal olunmuş hissəsindən Azərbaycan ordusunun üzbəüz mövqelərini atəşə tutur. Bütün hallarda Azərbaycan Silahlı Qüvvələri cavab atəşi ilə qarşı tərəfi susdurur.

Usubcan əfsanəsi

Əfsanənin kökləri Şah İsmayılın zamanından şox əvvəllərə gedib çıxır; deyilənə görə çox-çox qədimlərdə yəni, Şah İsmayıl toy-büsatla bu yerlərdən keçib Təbrizə getməmişdən çox əvvəl Qarqarçayla Qobu arasındakı qalın olduqca sıx, keçilməz meşənin ortasında yerləşən bu kənddə Usubcan adlı çox güclü bir gənc yaşayırmış bir ucu Ərdəbildə, Təbrizdə bir

ucu Bərdədə, Gəncədə, İrəvanda, Makuda bu ətrafda bunun kürəyini yerə vuran yox imiş. Usubcandan əvvəl kəndin yəqin ki, hansısa adı olub, ya bəlkə də heç olmayıb. Nəsə əfsanəyə görə Usubcanın şöhrəti artdıqca kənd də tanınmağa başlayıb. Şah İsmayılın padşahlığı başlayandan sonra kənd Təbrizdən gəlib Gəncədən keçib gedən "Elçi yolu"-nun üstündə qalması ilə sonralar ətraf şəhərlərdən belə adamların köçüb gəlməsi(Qaladan zaman-zaman daha çox köçüb gələn olub- bu da yenə köç yolunun üzərində olması ilə əlaqəli olub yəqin) ilə daha da böyüyən kənddən ətrafa gediş- gəliş artıb; hardan gəlmisən sualının cavabı sözsüz ki, həmişə Usubcanın kəndindən olub. Bu minvalla sonralar aşağı (Təbrizə, Araza tərəf), yuxarı (Gəncəyə, Kürə tərəf) sülh vaxtı tacirlər, müharibə vaxtı əsgərlər yolüstü kəndin adın "Usubcanlı", "Sufcanlı" deyə yaymağa başlamışlar. Günümüzdə də "Yusifcanlı" ancaq sənədlərdə yazılır, yəni siz bu kənddən olan bir nəfərdən soruşsaz ki, hardansan cavab "Sufcanlı" olacaq.

Kəndin sayılıb seçilən ağsaqqalları olub:

- Hacı İsmayıl,
- Hüseyin Qara ,
- Abış Kişi ,
- Məşədi Mustafa ,
- Vəli Kişi ,
- Talış Kişi,
- Məşədi Əzim ,
- Cümşüd Kişi ,
- Molla Mürşüd,
- Alagöz Kişi və başqaları bu kənddə həmişə ağsaqqal sözü eşidilib, hörməti saxlanılıb. Bu yerdə özümün şəxsən müşahidə etdiyim maraqlı bir məqamı diqqətinizə çatdırmağı özümə borc bildim. Deməli, son günlərdə, yəni şəhid xəbərləri, yas mərasimləri toyları səsiz edənə qədər heç kim cürət edib toy-düyün və digər şadyanalıq şölənlərində süfrəyə sipirtli içki qoya bilməzdi. Cavanlar (içmək istəyənlə) gizlin bir yolun tapıb içərdilər. Ümumiyyətlə kənd camaatı çox dindar və adət -ənənələrə sadıq idi. Əsrlərdən bəri

süzülüb gələn Şiəlik mövcud olmuş atribut və tədbirləri ilə bütün dönəmlərdə fasiləsiz şəkildə nəsilən nəsilə (babadan – nəvəyə) ötürülmüşdür. Novruz bayramı “Qarqara çıxılan gün”, “Çilə günü”, “Çilə bayramı” (“Novruz”-dan başqa çox adlarla) çox zəngin adət və tədbirlərlə, oyunlarla həmişə, bütün dövrlərdə fasiləsiz olaraq qeyd olunmuşdur. Qarqara çıxılan gün (21 mart) bütün ətraf bölgələrin camaatı da “Sufcanlı”-ya bayramı qeyd etməyə, bəlkə də daha çox Kəndirbaza baxmağa, Dirədöymə oynamağa yığışardılar. Kəndə bayram tədbirləri fevralın axırında yanan yalançı çərşənbə ilə başlayar, qalan dörd gerçəkci çərşənbələrin hamısı yelləncək günü kimi qeyd olunardı. Bu günlər (dörd çərşənbə boyunca) evdə heç kim qalmaz hamı kəndin kənarında yelləncək ağaclarında (iki-üç yerdə) qurulmuş yelləncəklərin ətrafına toplaşar, yumurta döyüşər, dirədöymə oynayardılar. Bayram şöləni hava tam qaralana qədər yelləncəklərin ətrafında, sonra məhlələrdə ki, çərşənbələrin başında, çox vaxt səhərə qədər evlərdə davam edərdi. Axırncı çərşənbə məxsusi olaraq “Çilə gecəsi” adı ilə qeyd olunar, səhərə qədər hamı oyaq qalardı. Bütün yaş qrupunda olan insanlar dəstə-dəstə toplanar əvvəcdən hazırlıq görüb, seçilmiş evlərdə Çilə keçirərdilər. Bu gecələr çox maraqlı idi. Ən birinci hamı bu gecəni ilboyu səbirsizliklə gözləyərdi ki, Dağdağan ağacının altında niyyət edib, budağından gözmuncuğu düzəltmək üçün kəsəcək. Kosa gedilər, torba atılar, cavalar niyyət tutub dinləməyə gedərdilər. Maraqlı oyunlar oynanırdı. Səhər olanda sonucu tonqal qalanar. (Səhərdən.) Kəhriz üstə gedilər, yol boyu arxların üstündən hoppanır, tənəyin altından keçərdilər. Qayıdanbaş kəhrizdən su gətirərdilər. Həmin gün martın neçəsinə düşürdüsə, o gündən 21-i matra (Qarqara çıxılan günə) qədər hər gün bayram olardı. Adamlar bir-birlərinə gedib gələrdi. Bu gün nə qədər çox olsa uşaqlar o qədər də sevinirdi. Kəndimiz adından əlavə Çöpçülər (boğazda qalan çöpü çıxardan türkəçara təbiblər), Mollalar, Seyidlər adları ilə də tanınmışdı. Günü bu gün də (14 mart 2014) baxmayaraq ki, bütün kənd camaatı bütün dünyaya səpələniblər, baş tutan məclislərdə - adətən toylarda ilk söz mütləq seyidlərə verilir.

Seyidlər:

- Seyid Məmməd,
- Seyid Əhməd,
- Seyid Həşim ,
- Seyid Mirəliş (Seyid Əliş) və başqaları gənclər...

Mollalar:

- Molla Məmmədbağır ,
- Molla Fərrux,
- Molla Qulu ,
- Molla Məhərrəm ,
- Molla Məmməd və başqaları gənclər...

Sənətkarlar:

- Təlifçi Pöhrüz ,
- Dəllək Fəqan ,
- Dəllək Allahyar ,
- Usta Hümbətali ,
- Usta Fazil ,
- Usta Şahin ,
- Usta Yamən və başqaları gənclər... Deməli təlifçilər xeyir və şər mərasimlərində atın belində məhlə-məhlə gəzərək, bütün evləri bir-bir sabahkı və ya bir-neçə gündən sonra olacaq tədbirə (toy-düyün, yas məclisi;3,7, 40, il) dəvət edərdi. Təlifçinin mətni təxminən belə idi: “ Məhəmməd, Məhəmməd sabah Əhməd oğluna toy edir, ora dəvətlisiz...” Dəlləklər həm tərəş həm də sünnət işinə baxırdılar. Digər ustalar ev tikmədən tutmuş, müxtəlif xirda işlərə qədər bütün məsələri həll edərtilər.

İnanclar:

Yuxarıda qeyd etdik ki, Yusifcanlı kəndinin ərazisində lap qədimlərdən yaşayış olmuşdur. Təbiidir ki, mədəniyyət də müxtəlif

və zəngin olacaqdır. Günümüzdə kəndin əhalisi bir mənalı olaraq şiə-müsəlman Azərbaycan-Türklərindən ibarət olub, bir dildə Azərbaycan Turkcəsində danışırlar. Bu tərkib Şah İsmayılın zamanından bəri belə formalaşmış və illər ötdükcə daha da möhkəmlənib, yekcinsləşib. Ancaq bunula belə ən qədim Totemizmdən üzün bəri Atəşpərəstlik-oda sitayiş və xristianlıq İslamla(Şiəlik) birlikdə yaşamış, hamısının varlığı sübut olunmuşdur. Zamanla demək olar ki, Xristianlıq öz izlərini qoyub tam ərimişdir, yəni Albaniya dövründən sonra, xüsusi ilə də İslamın qəbulundan sonra həm də kənd camaatının qatı dindar olması səbəbindən Xristianlıq öz izlərini bir neçə məsələdə və islamdan əvvəlki dövrə aid küplərin dibindən tapılmış şərab, üzüm çəyirdəyi qalıqlarında qoyub bir dəfəlik zamanın arxivinə keçmişdir.

Günümüzədək ağaca inam Totemizmi özünü qoruyub saxlamış və onu qeyd edim ki, Dağdağan ağacı müqəddəs sayılmaqla bərabər kəndin ərazisindəki xüsusi bir Dağdağan ağacı var ki, onun hörməti son günlərə qədər kənd məscidinin hörmətindən çox olub ki, az olmayıb. Bu ağacla bağlı rituallarda kifayət qədər Şamanizm əlamətləri də olub.

Atəşpərəstlik-Oda sitayiş də həmişə İslamla qoşa addımlayıb. Belə ki, sadə insanlar, yəni xalq, əsas elektarat bir dəfə Allaha and içəndə beş dəfə də Oda, Günəşə and içib həmişə: "o, Gün haqqı", "o, Işıq haqqı", "o, isti zindan haqqı" hətta daha müasir formada, "o, peç haqqı" od-ocaq həmişə müqəddəs sayılıb.

Adətlər:

- Yellənçək (bayram adəti) ,
- Çilə çıxartmaq (bayram adəti) ,
- Qarqara çıxmaq (bayram adəti) ,
- Ciyar axşamı (toy adəti) ,
- Kəmləşmək (toy adəti) ,
- Kosa getmək (bayram adəti) və başqa unudduqlarım ola bilər, baxmayaraq ki, çalışmışam heç nə yaddan çıxmasın..

Bayramlar- bir bayram var idi o da bahar bayramı;

- Qarqara çıxılan gün

Oyunlar:

- "Topaldıqaç",
- "Huydurma ağac",
- "Dirədöymə",
- "Mətə-mətə",
- "Ənzəli",
- "Çilikağac" və başqa unutduqlarım ola bilər...

Şəhidləri- bu qanlı- qadalı ilər bizim kəndən də yan keçmədi, əksinə tam ortasında qaldı, ən anlaşılmaz (bu gün-14 mart 2014, cavabsız suallar çoxdur...) məqamlar yaşadı. Canlar aldı və hələ də almaqda davam edir....

“Ustacılıyam, əlim ərşi - əlada,

Bu nə sitəm, Millətim nə bələda????!!!...”

- Vahid Abbasov Muxtar oğlu
- Knyaz Abbasov Əliqulu oğlu
- Əliyev Zəfər Düşgər oğlu
- Tağıyev Həmzə Tağı oğlu
- Hüseyinov Hüseyin Əkbər oğlu
- Mejdunov Etiraz Oruc oğlu
- Xəlilov Elbar Eldəniz oğlu
- Seyidov Abuzər Rəsul oğlu
- Rüstəmov Sərdar Böyükkişi oğlu bu siyahının bitməsini daha uzanmamasını arzu edirəm....

İtginlər – şəhidlərimizdən əlavə səsi-sorağı olmayan oğullarımız da var:

- Quliyev Heydər Qurban oğlu,
- Rüstəmov Azad Həsənqulu oğlu,
- Əliyev Kamil Hidayət oğlu,
- Quliyev Mübariz Ramiz oğlu, bitsin bu siyahılar.....

Tarixi abidələri:

- Yataq təpəsi ,
- Cənnətəli məscidi,
- Mahmudun körpüsü ,
- Hacı İsmayıl məscidi ,
- Su dəyirmanı ,
- Hacılar Od dəyirmanı (motorla işləyən) ,
- Qayabaşı Od dəyirmanı (motorla işləyən) , çalışmışam heç nə yaddan çıxmasın, ola bilər mənə məlum olmayanlar da ola bilər...

Meydan və küçələr:

- Həbibin evinin dalı (baş meydan) ,
- Dükanın qabağı ,
- Poçtun qabağı ,
- Daş yol (əsas yol) ,
- Dar yol (aralıq yol da deyilir), çalışmışam heç nə yaddan çıxmasın, ola bilər mənə məlum olmayanlar da ola bilər...

Toponimlər:

- "Elçi yolu" ,
- "Köhnə Qarqar" ,
- "Təzə Qarqar" ,
- "Qışlaq arxı" ,
- "Təzə arx" ,
- "Yataq təpəsi" ,
- "Təpə-təpələr" ,
- "Üzərlik təpəsi" ,
- "Öküzçü" ,
- "Daşlıq aralığı" ,
- "Kərpikli" ,
- "Quzeydən" , çalışmışam heç nə yaddan çıxmasın, ola bilər mənə məlum olmayanlar da ola bilər...

Bağları:

- Vəlinin narlığı ,
- Hərifin pəlıdlığı ,
- Mahmudun bağı ,
- Böyük bağ ,
- Kicik bağ ,
- Saqqızlıq ,
- Şıx Həsən,
- Hacılar qırması, çalışmışam heç nə yaddan çıxmasın, ola bilər mənə məlum olmayanlar da ola bilər...

Məhəllələr:

- "Sivişdili" ,
- "Ənbərdə" ,
- "Hacılar" (Hajılar) ,
- "24-lər" ,
- "Şəhrili" ,
- "Təzə məhlə" ,
- "Aşağı məhlə" ,
- "Yuxarı məhlə" , çalışmışam heç nə yaddan çıxmasın, ola bilər mənə məlum olmayanlar da ola bilər...

Aydınları:

- Kərbəlayi Əşrəf (1895 - 1959) -din alimi ,
- Sadıqov Hümbət (1922) - tanınmış müharibə veteranı, şair,
- Zeynalov Qurban (1926 - 1941) - publisist, müəllim,
- Əhməd Qasımov (1927 - 1998) - ictimai xadim, jurnalist,
- Şahnəzər Hüseynov(... - 2004) – alim,
- Abbasov Zeynal (... - ...) – alim,
- Xəlilov Allahqulu(...) - hərbiçi, polkovnik,
- Əmirov Həsən (...) - hərbiçi, polkovnik,
- Salam İbrahimov (1950) - rəssam, şair,

- Şahin Qasimov (1951) – mədəniyyət işçisi ictimai xadim və başqa digər onlarla gənclə bu siyahını uzatmaq olar...

Coğrafiyası və iqlimi:

Bu kənd Ağdam şəhərindən 12 km cənub şərqdə, Qarqarçayın sağ sahilindəki ərazidə yerləşir. Əslində, kəndin özü indiki Qarqarın yox, çayın ən qədim yatağı olan Köhnə Qarqarın sağ sahilində yerləşir. Ərazi çox da böyük olmayan yastıdüzənlik olan Qarqarçayın Kaynozoy erasının dördüncü dövr gətirmə süxurlarından ibarətdir. Üzəri isə qalın gil-torpaq qatı ilə örtülmüşdür. Bu qat suvarma əkinçiliyi üçün çox əlverişli olub, məhsuldardır. Ərazinin əsas problemi su məsələsidir (yerin 120-150 metr dərinliklərində keyfiyyətli sular kifayət qədərdir). Kəndin suya olan təlabatı bir kəhriz, bir neçə arteizan, həyətlərdəki çoxlu sayda fərdi su quyuları, mövsümdə sel olarsa Qarqarçaydan götürülən sular və Tərtərçaydan, Mərzili çölünəqədər çəkilməmiş Ağdam kanalından götürülən suların hesabına ödənilir.

Kəndin torpaq sahəsi Qarqarçayın sağ sahili boyunca qərbdən şərqə doğru 4 km, şimaldan cənuba isə 4 km-dən az uzanır. Göstərilən bu ölçülər daxilində kəndin ümumi sahəsi 15 kvadratkilometrə qədərdir ki, bu da 1500 hektara qədər torpaq sahəsi deməkdir. Bu qədər sahənin 700-800 hektarı əkin üçün yararlı, o cümlədən 450-500 hektarı isə üzümlüklərdir.

Kənd ərazisinin şimal hissəsində Qarqarçay özü təbii sərhəd təşkil edir. Qərbdə Novruzlu kəndi ilə **Yusifcanlı** arasından "Qobu" deyilən "Quru çay" dərəsi keçir ki, o da öz suyunu Qarqarçaydan götürüb. Qobudan əlavə "Qışlaq arxı" (Qışdı arxı) və "Köndələn arxı" da suvarmada istifadə olunub. "Köndələn arx" qonşu Mərzili kəndi ilə təbii sərhəd təşkil etməklə uzanıb şərq qonşumuz Ağcabədi rayonunun Qiyaməddinli kəndinin ərazisinə qədər gedir. Şərqdən Ağcabədi rayonunun Qiyaməddinli kəndi ilə sərhəd təşkil edir ki, o isə başqa kəndlərə nisbətən daha yaxında yerləşir. Qarqarın sol sahilində Əfətli və Acarlı kəndləri ilə qonşudur. **Yusifcanlı** kəndinin bir hissəsi olan "Quzeydən" massivi Mərzili tərəfdədir. "Qızlar" arxı da buradadır. **Yusifcanlı**-nın coğrafi kordinatları aşağıdakı kimidir: 39 dərəcə, 58 dəqiqə,

şimal enliyi isə 47 dərəcə, şərq uzunluğu, yəni, kənd Bakıdan 3 dərəcəlik məsafədədir. Bu da hava xətti ilə 256 km edir. 3 dərəcəlik məsafə isə 12 dəqiqə vaxta bərabərdir. yəni Bakıda 8 tamam olanda kənddə 8 - ə hələ 12 dəqiqə qalır. Günəş **Yusifcanlı**-da Bakıdan 12 dəqiqə sonra çıxır.

Digər məsafə və ölçülər: **Yusifcanlı**-dan İran sərhəddinə, Araz çayına qədər olan məsafə hava xətti ilə 110 km-dir. Kənddən ekvatora qədər olan məsafə 4450 km, şimal qütbünə qədər isə 5565 km-dir. Coğrafi kordinatlardan da görüldüyü kimi **Yusifcanlı** nəinki Azərbaycanın, habelə dünyanın ən gözəl və mənzərəli yerinin düz ortasında yerləşir. İqlimi mülayim, quru subtropik iqlimə malikdir. İllik maksimum temperatur 39-40 dərəcə, minimum temperatur isə 10-13 dərəcə təşkil edir. İllik yağıntının miqdarı minimum 250-300 mm, maksimum isə 550 - 600 mm miqdarında olur. Buxarlanma çox olduğundan süni suvarmaya ehtiyac var.

Flora və faunası:

Kəndin əsas təbii sərvətləri - gözəl (olduqca mülayim) iqlim şəraiti, münbit torpaqları, bu torpaqların dərinliyindəki subartezian suları, illik günəşli günlərin çox olması, kəndətrafi ucaboylu bağların varlığı, palıd meşəsinin yayılması ola bilər. Bu bağlar və palıdlıqlar hələ çox qədimlərdə təbii meşəliklər olub. Bitki örtüyü zəngindir. Onlardan palıdı, qaraağacı, qozu, qovağı, tut ağacını, yabanı nar, saqqız ağacı, dağdağan, habelə cır üzüm, böyürtkan və qaratikan kollarının dibində bənövşə və qulançarı göstərə bilərik. Çollər xüsusi əhəmiyyətli biyan - la başdan-başa örtülür.

Bu zəngin bitki aləminin içərisində heyvanlardan canavar, çaqqal, tülkü, meşə pişiyi, vaşaq, köstəbək, kirpi, porsuq, ilanlar, tısbağa, qurbağa, quşlardan - çalağan, qaraquş, qara qarğa, boz qarğa, saxsağan, qaratoyuq, göyərçin, sərçə, alabaxta, köç vaxtı vağlar və digərləri də yaşayır.

Əziz və çox dəyərli oxucum, əgər bu sicilləmə baş alıb gedən – tam səmimi olaraq onu qeyd edim ki, bir təhər qısa-qısa danışib güclə yekunlaşdırdım.... Yazdıqca yada düşür və səndə yazmaq istəyirsən. Ancaq əvvəldədə qeyd etdim yazının bəlli bir nəqsədi var və Gülü xanımın istəyi, tələbi. Onun qoyduğu çərçivə daxilində yazmağa çalışdım. Yazı zamanı, əsasən gördüklərimə və eşitdiklərimə (dədə - babadan, tarix müəllimim Əbdüləli müəllimdən – ruhu şad olsun...) əsaslandım. Bəzi yerlərdə -əsasən coğrafi məlumatlarda dəqiqliyi gözləmək xatirinə öz coğrafiya müəllim Yusif müəllimin və yuxarıda qeyd etdiyim kimi, hamımızın fəxri olan Şahin müəllimin həmmüəllif olduqları kitabdan

(Yusif Əkbərov, Şahin Qasimov "Qarabağda bir kənd var - Yusifcanlı". Bakı. 2004)

İstifadə etdim. Qızıldan qiymətli vaxtınızı ayıraraq bu yazını oxuduğunuza görə təşəkkür edirəm... Həqiqətən də belə getsə, gücümüz ancaq “Qarabağda bir kənd vardı...” deməyə çatacaq... Bu məsələ çox uzandı... Torpaqlara qayıtmaq vaxtı çoxdan çatıb..... Kimsə ümid edir ki, vaxt ötdükcə torpaqlar unudulacaq yanılır. Bu yazı elə bunun ən bariz sübutudur, Bakıda doğulmuş Ağdamı, Yusifcanlını söhbətlərdən tanıyan Gülü belə bir yazı tələb edərsə, yenə Bakıda anadan olmuş heç söhbətlərdən də bir şey anlaya bilməyən 5 yaşlı Tuncaydan soruşanda ki, “ə, sən haralısan?” – Xüsusi bir ədayla, şəstlə cavab verirsə ki, - “Ağdamlıyam” - demək bu söhbət bitməyib... Sadəcə biz böyüklər çalışmalıyıq ki, atalardan bizə miras qalan bu problemlər indiki “Ağdamlıyam”, “Qarabağlıyam” deyən körpələrin çiyinlərinə yükləməyək... Görürsənmi, dəyərli oxucum sağollaşandan sonra da söhbət bitmir ki, bitmir.....

14.03.2014. Bakı.

Dərc olunub:

-Azərbaycan Respublikası, Ağdam rayonu, Yusifcanlı kəndi haqqında Viki – məqalə kimi.

-Yazarlar.az 31.10.2016.

-Kitabxana.net 31.10.2016.

-Ustac.az 09 .02.2017

ÜÇÜNCÜ YAZI

SÖZ VƏ KİTAB HAQQINDA

Salam dəyərli oxucum. Şeirlər toplusu olan bir kitabın girişində yazdığım bu kiçik haşiyənin yaranmasının iki əsas səbəbi var. Birinci ən əsas səbəb ailəmdən başlamış və müxtəlif təhsil müəssisələrində müəllimlərimdən aldığım mühüm nəsihətlər vardır ki, onları başqalarının da faydalanması üçün əlçatan etməkdir. İkinci səbəb istər dost-tanışların, istərsə də çoxsaylı oxucu məktublarının daim maraqlı obyektinə olmuş “şeir necə yaranır, bu şeirləri necə yazırsız, müxtəlif sözləri necə bir-birinin yanına belə düzürsüz” və s. bu kimi sualları cavablandırmağı özümə borc bildim.

Ona görə hesabat xarakterli deyirəm ki, artıq əsrin dördü biri arxada qaldı. İlk yazım 24 May 1988 – ci il, Ağdamda nəşr olunan “Lenin yolu” (sonralar “Ağdam”) qəzetinin 62-ci (7194) sayında, 4-cü səhifədə nəşr olunanda adı məktəbli idim. Bu cümləni indi adı sözlər kimi bura yazsam da həmin günün təəssüratları tamam başqa idi. Hələ onu demirəm ki, heç gözləmədiyim anda (əlbətdə, birinci dəfə mənim heç bu barədə anlayışım yox idi) səni poçta çağırır pul verirlər və deyirlər ki, bunun adı qonorardır... Bu sətirləri qeyd etməkdə məqsədim ondan ibarətdir ki, az müddət deyil, necə deyirlər - “bir igidin ömrüdür”. O vaxtdan gör nələr keçib. Quruluşu tamam dəyişdi. Dostlar dönüb düşmən, düşmənlər dönüb dost oldular. Bir sözlə çox əhvalatlar oldu, çox. Sadəcə mövzuya aidiyyəti olmadığına görə biz onların üstündən sükutla keçirik. Bu xırda giriş - məlumatı ona görə verirəm ki, aşağıdakı fikirləri söyləməkdə özümü tam haqlı sayıram. Eyni zamanda onu da bildirmək istəyirəm ki, aşağıda qeyd edəcəyim fikirləri bəyan etmək üçün uzun müddət yaşımın 40-ın üzərinə gəlməsini gözləmişəm. Daha əvvəl ona görə bəyan etməmişəm ki, birdən səhvə yol verərəm. Əgər 35-də bir söz deyib 40 –da özüm bilsəydim ki, heç də belə deyil, bu çox dözülməz bir hal olardı mənim üçün. İndi tam məsuliyyətlə deyirəm ki, bəli bu belədir. Əgər desəm ki, ilk şeiri yazanda 5 yaşım var idi və ya 10 yaşım var idi bu yalan olar. Bu barədə sadəcə onu deyə bilərəm ki, erkən yaşlarda şeir yazmağa başlamışam. Yəni, yazı yazmaq üçün ən azı hərfləri tanımaq vacib idi. Deməli hərfləri tanıyandan sonra yazmağa

başladım. Ancaq bu yerdə tam səmimi bir etiraf da etmək istəyirəm. Hələ heç hərifləri tanımayan da dəftəri qabağıma qoyub, nəşə yazırmış kimi sətirləri ziq-zaqla axıra qədər səliqə ilə doldurur, sonra aşağı sətirə keçirdim. Beləcə vərəqləri, dəftərləri doldururdum. Məhz bu səbəbdən mən yazmağı və oxumağı məktəbə getməzdən çox əvvəl əmimdən evdə öyrəndim. Beləliklə, ilk müəllimimin – mənə yazmağı və oxumağı öyrədən adamın adını açıqlayıram. Bu şəxs mənim əmim Yaməndir. Bu səbəbdən nə qədər qələm əlimdədir ona bir ömür boyu minnətdarlıq borcum var. Burada ilk müəllimimdən gördüyüm və sizə edəcəyim ilk tövsiyyə gəlir, çalışın ki, uşaq məktəbə getməmiş hələ evdə olanda (normal uşaq 4-5 yaşlarında buna qadirdir) ən azından doğma ana dilində yazmağı və oxumağı bacarsın. Deyərdim ki, bu olduqca vacib və mühüm məsələ olub, uşağın bütün gələcək təhsil həyatı üçün qoyulan ən böyük sərmayədir. Bu bünövrə olmasa sonrakı mərtəbələrini dayaq söykəməklə çox çətinliklə qaldıracaqsız. İkinci artıq oxumağı bacaran kimi, kiçik həcmli uşaq kitabları alıb oxumaq vərdişləri formalaşdırmaq lazımdır. Bunun üçün heç də uşağın məktəbə gedib, dərslə oxumasını gözləmək vacib deyil. İndi o qədər maraqlı uşaq kitabları var ki... Bu arada mənim oxuduğum ilk uşaq kitabı “Qızıl şamdan” adlanırdı. İndi də yadımdadır. Atam mənim üçün üç balaca uşaq kitabı almışdı, “Qızıl şamdan” – 1 birinci oxuduğuma görə, ya mənə çox təsir etdiyindən yadımda qalıb. Təəssüfki, o biri ikisinin adını xatırlamıram.

Nəhayət məktəb həyatı başladı. Onu qeyd edim ki, göründüyü kimi məktəbə tam hazır getdiyimdən demək olar ki, hazırlıqdan birbaşa birinci sinfə keçirdiklərin nəzərə almasaq ibtidai siniflər heç nə ilə yadda qalmayıb.

O vaxtlar ibtidai siniflər üçüncü sinifdə bitirdi. Dördüncü sinif biologiya müəllimi Rövşən müəllimin çox dəyərli bir məsləhəti ilə yadımda qalıb. Onu qeyd edim ki, oxumaq, mütaliə etmək bacarıqlarımın formalaşmasında bu müəllimin əməyi böyük olmuşdur. Bu müəllimimə də bir ömür boyu minnətdarlıq borcluyam. O, bizə vaxtdan necə istifadə etməyi öyrətməyə çalışırdı. Onun bu vaxt bölgüsü məsələsinin necə ciddi-cəhdlə vacib olduğunu bizə anlatdığı yadıma düşdükcə əsl müəllimin obrazı gözüm önündə canlanır. Yaradana şükür edirəm ki, məni həmişə lazım olan məqamlarda lazımı insanlarla – müəllimlərlə rastlaşdırıb. Rövşən müəllim bizə belə anladır. Hamının

evində başının üstündə (divarda), stolun üstündə, cibində, çantasında vaxt bölgüsü cədvəli olmalıdı. Vaxtı elə - belə, başdı - başına buraxmaq olmaz. Vaxta nəzarət etmək lazımdır. Vaxtı bölüşdürmək lazımdır. Rövşən müəllimin dördüncü sinifdə verdiyi bu məsləhətə hələ də əməl edirəm. Zıyan görməmişəm. Dördüncü sinifdə daha bir gözəl insan bizə müəllimlik etməyə başladı. Bu Rus dili müəllimi Asif müəllim idi. Onun tövsiyyəsinin Rus dili ilə heç bir əlaqəsi olmasa da mənim üçün çox dəyərli bir məsləhət oldu. Bu gün də bu məsləhətə əməl edirəm. Bəlkə də Asif müəllim elə birinci dərslər günü bu sözü bizə demişdi. Yəqin ki, bu belədir. O, belə demişdi: -“ Bax, elə bu gün evə gedən kimi hərə özünə bir qalın dəftər tutsun, hər gün maraqlı nə baş versə axşam, günün sonunda ora qeyd edin. Bu dəftərə gündəlik deyirlər. İllər keçəcək 10 ildən, 20-ildən sonra nə qədər xeyirli bir iş tutduğunuzu özünüz görəcəksiz...”, “kim istəyir tutsun, bunu mən sizin üçün deyirəm, yoxlamayacam, dərslərimizə aid deyil, sizin inkişafınız üçün vacibdir...” Həqiqətən də Asif müəllim sonralar nə bir dəfə də olsun o mövzuya toxundu, nə də kimin gündəlik tutub-tutmadığını yoxladı. Bu bizə lazım idi. O da bir dəfə deyib vəzifə borcunu yerinə yetirmişdi... Keçdik beşinci sinifə birinci dərslərdə Ədəbiyyat müəllimimiz Həsən müəllim belə bir sual verdi: - “Kimin evdə kitabxanası var?” – bu bizim ilk Ədəbiyyat dərslərinin lap sonları idi. O vaxt kitabxana anlayışın tamam fərqli şəkildə qavradığımızı görə, heç kimin dillənmədiyini görəndə Həsən müəllim bir də soruşdu: -“ Kimin evdə dərslərlərdən əlavə kitabları var, şeir, nağıl və s. ?” - bu vaxt o sıradan, bu sıradan əllər qalxmağa başladı. “Əllərinizi salın aşağı, ola bilsin bəlkə də kiminsə bu gün heç bir dənə də kitabı yoxdur. Sizə bir söz deyim, kim şəhərə gedəndə, atanız, əminiz, dayınız, böyük qardaşınız tapşırıq sizə bir kitab alıb gətirsin. Bugün, sabah özünüz də böyüyüb tez-tez şəhərə gedəcəksiz, hər gedəndə bircə kitab alıb gətirsəz, məktəbi bitirəndə görəcəksiz ki, böyük bir kitabxananız var.” – bu Həsən müəllimin birinci Ədəbiyyat dərslində növbəti beş il üçün evə verdiyi tapşırıq idi. Ruhu şad olsun. Burada daha vacib bir məqama toxunmaq istəyirəm. Deməli, bu hadisə məktəbə getməmiş baş verib. Yayda. Yəni həmin yaydan sonra Sentyabrda dərslər açılarda birinci sinifə gedəcəkdim. Nənəm uşaqbağçasında aşbaz işləyirdi. Arada anam icazə verəndə nənəmin yanına gedib, orada uşaqlarla oynayırdıq. Bura kəndin mərkəzində nisbətən böyük, qapalı həyətli olan bir yer idi. Uşaqbağçası, kəndin kitabxanası, həkimxana və kənd klubu bir – birinin yanında yerləşirdi. Biz içəridə, otaqda nənəmin yanında oynayırdıq. Bağçanın müəlliməsi

dedi ki, gedim bir kitab götürüm oxuyum, mən dedim ki, məndə götürmək istəyirəm, təaccüblənsə də məni də apardı. Yadımdadır ki, müəllimə Salam Qədirzadənin o vaxt xüsusilə gənclərin çox oxuduğu, demək olar ki, əldən - ələ gəzən (indi adı yadımda deyil) bir kitabını götürdü. Mən də kitabxanaçıya dedim ki, Adil dayı mənə də bir kitab ver oxuyum. O isə cavabında dedi: - “Adil dayı yox, Adil müəllim deyərlər”- və getdi mənə kitab gətirməyə. Çox keçmədi, əlində jurnal şəklində olan bir qırmızı kitabla qayıtdı. Səhv eləmirəmsə adı “İliçin uşaqlığı” idi – dəqiq yadımda deyil. Onu bilirəm ki, Lenin uşaqlıq vaxtından bəhs edən bir kitab idi. Sonralar o kitabı bəlkə də on dəfə təkrar-təkrar oxudum. Nəsə, Adil müəllim kitabı gətirdi, mənim adıma abunəçi vərəqi açdı, yazdı-pozdu və kitabı mənə verib dedi: - “Get oxu, gedəndə gətirib təhvil verərsən. Cırma, pozma, ləkələmə.” Mən də - “oldu” – deyib getdim oxumağa. Elə kitabxanadan çıxan kimi həyətdə aşmış böyük qoz ağacının kötüyünün üstündə oynayan uşaqlar məni də çağırıldı oynamağa. Təbii ki, mən də kitabı qoyub kötüyün üstünə qoşuldum onlara. Başladıq oynamağa. Bir vaxt ayıldığ ki, artıq axşamdı. Belə olanda adətən nənəmiz deyərdi: - “Bala, bala yenə şeytan sizi kirayə tutmuşdu???” – mənasını anlamasam da bu sözün mayasında bizim gördüyümüz nəsə qəbahət bir işin dayandığını anlayırdım. Sən demə, Adil müəllim də əvvəlcədən göz qoyurmuş, görüb ki, mən heç kitabı açmadan necə kötüyün üstünə qoydumsa, eləcə də götürüb gəlirəm təhvil verməyə.... Əlimdə kitab yaxınlaşdım Adil müəllimə, kitabxananın qarşısındakı hündür talvarın altında stul qoyub oturmuşdu. Kitabı verib, getmək istəyirdim ki, Adil müəllim soruşdu: - “Oxudun?” Mən də ani olaraq cavab verdim ki, bəli. Adil müəllim kitabı açıb ordan-burdan suallar verməyə başladı. Təbii ki, cavab verə bilməzdim. Çünki, kitabı apardığım kimi də gətirmişdim. Adil müəllim də bunu yaxşı bilirdi. O gün Adil müəllim “Oxudun?” – sualından başqa mənə heç bir söz demədi... Ancaq mənim o günkü pərtliyim bu gün də hər yadıma düşəndə məni narahat edir... (Burada kiçik bir haşiyəyə çıxmaq istəyirəm. Kim üçünsə əhəmiyyətli və ya maraqlı ola bilər düşüncəsi ilə bunları da qeyd etməyi özümə borc bilidim. Oxuduğum ilk iri həcmli kitab üçüncü siniflə dördüncü sinfin arasındakı yay tətilində "Koroğlu" dastanı olub. Xatırlayanlar varsa, üstündə qalxan şəkli olan göy üzlü qalın kitab idi. İlk çoxcildli kitab isə "Min bir gecə" nağıllar oldu. Bu kitabı da təxminən həmin illərdə oxudum. O da göy üzlü üstündə ay ulduz olan bir kitab idi. İlk xarici ədəbiyyat nümunəsi ilə tanışlığım isə beşinci sinifdə Coğrafiya müəllimimiz Yusif müəllimin tövsiyyəsi üzərə

Jül Vernin "Kapitan Qrantın uşaqları" - Azərbaycan dilində - kitabı oldu. İndi düşündükcə bir hal mənə çox qəribə gəlir. Müəllimlərimiz hansı kitabı tövsiyyə etsə və ya özümüz hardansa adını eşidib axtarsaq, o kitabı adi kənd kitabxanasında tapıb oxuya bilirdik. Bir də dərs oxuyan da oxumayan da bədii ədəbiyyatı hamı oxuyurdu. Hətta dərs oxumayanlar vaxtları çox olduğuna görə bədii ədəbiyyatı daha çox oxuyurdular. Yadımdadır, qızlar dərsliklərin cildini qopardıb, oxuduqları kitabı üzləyər, dərs boyu da ayrıla bilmədikləri romanı və ya povesti oxuyardılar...) Bu kitab mənim kitabxanadan götürdüyüm ilk kitab kimi yadımda elə qaldı ki, bu hadisədən sonra nəin ki, kitabxandan götürdüyüm, dost-tanışdan aldığım kitabları hətta hardasa gördüyüm bir elanı, afişanı mütləq oxumalıyam...

Beləcə maraqlı məktəb həyatı başa çatdı. Orta məktəbi bitirəndə Həsən müəllimin dedikləri düz çıxmışdı. Artıq təxminən 450-500 kitabdan ibarət özümə görə zəngin bir kitabxanam var idi. Düzdü, kitabların çoxunu atam almışdı, ancaq bu mənim kitabxanam idi. Həm də birinci şəxsi kitabxanam. Bakı Dövlət Universitetinin tələbəsi oldum. Bu məktəb o vaxtlar prorektor olmuş Rasim müəllimlə bir-iki maraqlı söhbətdən bir də birinci kursda uşaqlarla çəkdiyim fotodan başqa heç nə ilə yadda qalmadı. Bircə, o vaxtlar əsas binanın girişində asılmış Birinci Qarabağ Müharibəsində şəhid olan tələbələrin portretləri hələ də gözümlə önümdən getmir. Hamısı da yuxarı kurs tələbələri idi... Sonralar nədənsə o portretləri oradan yığışdırdılar. Elə oldu ki, mən də orduya qoşuldum. Birinci Qarabağ Müharibəsində iştirak etdim. Ancaq, harda olsam da ən azı yanımda bir-iki kitab, cibimdə isə mütləq qələm və dəftərçə var idi. Bunu məni yaxından tanıyanların hamısı təsdiq edə bilər. Bütün əsgərlik boyu mənim dolabım olduğum bölüyün kitabxanası olub. Bu gün də həmin kitablardan ən azı ikisi mənim kitabxanamda qalmaqdadır. Beləcə atəşkəs oldu. Daha bir il də ötdü. Komandirlərin təşəbbüsü və əsgər yoldaşlarımla birlikdə təhsili davam etdirmək qərarına gəldim. Hərbi hissədən beş günlük məzuniyyət verdilər ki, sənədlərimi toplayım. Sənədlərimi topladım, hərbi hissəyə qayıtdım. Yenidən müddətsiz məzuniyyət verib oxumağa göndərdilər. Sənədlər qovluqda gəldim Bakı Dövlət Universitetinə. Rasim müəllimlə elə onun kabinetində xeyli söhbət etdikdən sonra bir az onun məsləhəti, bir az da xeyir duası ilə sənədlərimi verdim Bakı Ali Birləşmiş Komandanlıq Məktəbinə və təhsilimi orada davam etdirdim. Beləliklə kursant həyatı başladı onu qeyd edirəm ki, oxumaq, öz üzərində məşğul olmaq üçün

kursantın imkanı, vaxtı tələbəninkindən qat-qat çox olur. Bu vaxtlar mən artıq üçüncü böyük kitabxanamı yaratmışdım. Bu məktəbdə çox yaxşı müəllimlərim olub. Ancaq burada mövzuya aid olduğuna görə, dörd il bizə “Atış və döyüş işi” – fənnindən dərs demiş Loğman müəllimin adını çəkməyi özümə borc bilirəm. Yadımdadır, dördüncü kursun son günləri idi. Loğman müəllimin fənnindən dövlət imtahanlarına hazırlaşırıdılar. Loğman müəllim bu imkandan istifadə edib bizə öz tövsiyələrini verirdi. Sizcə birinci məsləhət nə ola bilərdi? Onun dediyi sözbəsöz yadımdadır: - “Harda olursuz olun başınızın üstündə kitab qoymağa heç olmasa bir gözlü rəfiniz olsun” Loğman müəllimin bu tövsiyyəsinə bütün xidmətim boyu əməl etdim. Rəf olmayanda kitablarımı mərmə qutularında saxladım. Dördüncü kitabxanamın kitabları sözün əsl mənasında barıt qoxulu kitablar idi. Ordu həyatı da başa çatdı. Unutma ki, dünyada daimi heç nə yoxdur. Zaman ən iti dağ çayından belə sürətlə axır. Elə ki, mülki həyata başladım, gördüm ki, oxumadan olmur. Lap elə bu gün də maraqlı bir kurs diqqətimi cəlb edən kimi tez ora yazılıb iştirak edirəm, öyrənirəm. Belə kursların birində Mustafa Ünlü adlı müəllimin kitab haqqında növbəti bir tövsiyyəsinə eşitdim: - “İçimizdən birisini hansısa bir mövzu narahat edirsə və ya kimsə hiss edirsə ki, onun deməyə, kimlərə çatdırmağa sözü var mütləq bunu kitab kimi yazmalı özündən sonra gələcək nəsillərə ötürməlidir” İnanın ki, bu məqama qədər heç vaxt kitab yazmaq xəyalında olmamışdım. Onu qeyd edirəm ki, bu hadisədən heç bir il keçməmiş “Oriyentir Ulduzu” çapdan çıxan kimi dərhal birini yazıb dəyərli müəllimim Mustafa Ünlüyə göndərdim. Düzü, indi bu sətirləri yazarkən düşünürəm, niyə “Oriyentir Ulduzu” – ndan əvvəl çapdan çıxmış üç şeir kitabların deyil məhz onu göndərmişəm müəllimimə??? Ümumiyyətlə, nə qədər araşdırsaq da, dəqiq olmağa çalışsaq da həyatımız suallarla doludur. Mövzunun sonunda nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, bu gün həyatımın müxtəlif dövrlərində mövcud olmuş beş fərqli kitabxanamın hamısından (zabitlik dövrü istisna olmaqla, çünki, bu kitablar çətin tapılan sırf ixtisas kitabları olduğuna görə bütün kitabxanamı elə ağızbağlı – böyük mərmə qutusunda xidmətdə qalan zabit yoldaşlarıma hədiyyə etdim) heç olmasa bir – iki nümunə olmaqla təxminən min kitabdən ibarət olan, zəngin bir kitabxanaya sahibəm. Daha maraqlısı odur ki, bu kitabların içərisində ondan artıq kitabın müəllifi mən özüməm. İndi mən də düşünürəm və eyni zamanda sizə də sual edirəm, əgər müəllimlərimin məsləhət və tövsiyələrinə əməl etməsəydim bu nəticəyə nail ola bilərdimmi? – Sizin

nə cavab verəcəyinizi gözləmədən öz qənaətimi sizinlə bölüşmək istəyirəm. Bu günə qədər qazandığım bütün naliyyətlərimə görə əvvəl müəllimlərimə sonra isə kitablara borcluyam....

İndi gələk, ikinci məsələyə. İlk əvvəl onu qeyd edim ki, (mən bunu dəfələrlə qeyd etmişəm) sözü kimin deməyindən, qələmə almağından asılı olmayaraq mənbəyi təkdir, ancaq zaman və məkan şərtidir. Buradan məntiqi olaraq belə nəticəyə gəlmək olar ki, eyni məzmunlu sözü müxtəlif insanlar, başqa-başqa zamanlarda, dünyanın dəyişik yerlərində bir –birindən xəbərsiz şəkildə deyə və ya qələmə ala bilər. Əlbətdə, bu mənim subyektiv fikrimdir. Hamı azad düşüncə haqqına sahib olduğuna görə əksini də iddia edə və ya sadəcə razılaşmaya bilər. Məncə, söz yaradıcılığı (fərqi yoxdur nəsr və ya nəzm) üç əsas şərtə söykənir. Birinci bu genlə, nəsillə bağlıdır. İkinci mühitlə, yəni gələcək yazarı əhatə edən, təbiət, insanlar və yaşam tərzini, həyat şəraiti. Üçüncü isə daha maraqlı şərti ruhdur. Gələcək yazarın ruhu. Mən tam məsuliyyətlə deyirəm ki, 4 yaşlı Zaurun ruhu ilə 40 yaşlı Zaurun ruhunun arasında heç bir fərq yoxdur. Zaur 14 yaşında yazdığı şeirlərdə işlətdiyi sözləri 41 yaşında da işlədir. O vaxt da şeirdə ard-arda muncuq sapa düzülən kimi sözləri yazanda çoxunun mənasını bilmirdim. İndi də belə olur. Onu qeyd edim ki, mənim bütün bu dediklərim söz gələndə kağız – qələm axtaran və ya indiki müasir dövüdə telefona, planşetə yazan adamlara aiddir. Yoxsa, kağız - qələmi qabağına qoyub söz axtaran adamlara deyil. Mən hətta bir az irəli gedib söz yaradıcılığının reinkarnasiya hadisəsini sübut edən tutarlı dəlillərdən biri olduğunu iddia edərdim. Çünki, yenə qeyd edirəm, istər nəsr, istər nəzm söz yazılarda bir-birinin ardınca elə gəlir ki, sanki, kimsə sözbəsöz diktə edir. Yazanın boynuna sadəcə vaxt tapıb bu sözləri qəbul etdiyi kimi qeyd etmək qalır. Məhz buna görə də ilk vaxtda anlamını bilmədiyimiz sözü yazmağımız məntiqi cəhətdən doğrudur. Mən yazıları müxtəlif adlarla növlərə bölməyi xoşlamıram. Bəlkə də bacarmıram. Mənim üçün bütün yazılar iki qrupa bölünür. Tamlar və natamamlar. Əgər söz gələndə məqamda imkanın olub onu olduğu kimi qeyd edirsənsə, bu olur tam. Yox əgər həmin məqamda yazmaq alınmırsa, sonradan onu yadında qalan kimi yazırsansa bax bu olur natamam. Bu yazılar ilk oxunuşdaca seçilir. Şeirləri hansısa başqa dilə tərcümə etməyin əleyhinəyəm. Uzaqbaşı bir şeiri eyni köklü ana dilin başqa-başqa qruplarına, şivələrinə, ləhcələrinə uyğunlaşdırmaq olar. Məsələn biz ana dilimizdə yazdıqlarımızı Osmanlı türkcəsinə, türkmən ləhcəsinə və ya özbəkçəyə uyğunlaşdırmaq olar.

Yoxsa, sən bunu çevir rus dilinə, ingilis dilinə, fars dilinə və s. Bu yol verilməz bir haldır. Yəni bu vaxt sən yazdığın qalır bir kənarında, ortaya tamam qondarma bir məhsul çıxır. Bu barədə sözümü öz başıma gələn bir misalla yekunlaşdırmaq istəyirəm. Demək “Tuncaya” şeiri bəlkə də 10-15 dəqiqə ərzində gəlib:

TUNCAYA

Tanrı tutub, ağ torpaqdan mayanı,

Gündoğandan Günbatana sənindi!

Nişan verib, yeddi günlük Ayını

Əksi düşən tüm torpaqlar sənindi

* * *

Xəzəri ortaya düz qoyub nişan,

Boynuna dolanan Hilal sənindi!

Ən uca zirvələr, ən dərin göllər

Ormanlar, deryalar, düzlər sənindi!

* * *

Tanrının payıdı, lütf edib sənə,

Tanrıya sarsılmaz inam sənindi!

Ataya, Anaya, qocaya hörmət

Sirdaşa sədaqət, güvən sənindi!

* * *

Zamanla hökm etdin tüm yer üzünə
Hakimiyyət sənin, höküm sənindi!
Aman istəyəni kəsmədin heç vaxt,
Ən böyük ədalət, güzəşt sənindi!

* * *

Unutma ki, lap binədən belədi,
Mərhəmətli, yuxa ürək sənindi!
Xilas etdin, bağışladın ənamlar,
Yamana yaxşılıq, ancaq sənindi!

* * *

Döyüşdə, düşməni alnından vuran,
Süngüsü əlində ərlər sənindi!
Savaşda, uçağı kəməndlə tutan,
Qüvvəsi qolunda nərlər sənindi!

* * *

Dəli-dolu Türk oğullar cahana
Bəxş etdiyi şərəfli ad sənindi!
Adı gəlsə, yeri-göyü titrədən
Qorxu bilməz, şanlı əsgər sənindi!

* * *

Çöldə simgə etdin Qurdu sancağa,

Kəhər Atın ən yaxşısı sənindi!

Ay-yıldızı nişan tikdin Bayrağa,

Zəkalar, dühalar tümü sənindi!

* * *

Tutduğun yol tək Tanrının yoludu,

Aydın zəka, tər düşüncə sənindi!

Çoxu deyir, tay dünyanın sonudu,

Fəqət bilməz, yeni dünya sənindi!!!

10.10.2011. Bakı.

Yazandan sonra oturub bu şeiri oxuyuram;

“Döyüşdə, düşməni alnından vuran,

Süngüsü əlində ərlər sənindi!

Savaşda, uçağı kəməndlə tutan,

Qüvvəsi qolunda nərlər sənindi!”

bu bəndə çatanda dayandım. Özüm-özümə deyirəm, bu lap ağ oldu ki,
“Savaşda, uçağı kəməndlə tutan,”

bu boyda şişirtmə olmaz. Bu bəndi sildim. Gördüm nəse əlaqə pozulur
bir –neçə bənd sildim. Şeir oldu heç. Qoydum kənara. Bu hadisədən bir

müddət keçəndən sonra kitab dükanlarının birində almaq üçün kitab seçirəm. Birdən əlimdəki göyüzlü, hələ kimdən, nədən bəhs etdiyi mənə məlum olmayan kitabın üzqabığına çıxarılmış bir cümləyə sataşdı. O cümləni olduğu kimi yazıram: -“Osman Baturun 11 yıla sığdırdığı əfsanəvi milli mücadiləsi dildən-dilə anlatıla-anlatıla gəlmişdir. Kəməndlə uçaq düşürən, düşməyə aman verməz cəsarəti və nişançılığı ilə dolu həyat mücadiləsi...” bu kəlmələri oxuyan kimi tez kitabı alıb dükandan çıxdım. İndi yol boyu şeirdəki sözü düşünür onun da təxminən bu məzmununda olduğunu xatırlayır, ancaq dəqiq necə olduğunu yadıma sala bilmirdim. Gəlib evə çatdım. Şeiri yazdığım dəftəri uzun axtarışdan sonra tapdım. Qaraladığım bəndləri oxudum və heyrətə gəldim. Bu hadisədən sonra heç bir sözə - şeirə dəyişiklik etməyəcəyimə mümkün qədər olduğu kimi vaxtında və dəqiq qeyd edəcəyimə söz verdim.

İndi qayıdaq birinci şərtə gen – nəsil barədə bir balaca açıqlama verim. Burada onu qeyd edim ki, bu yazdıqlarımı psixoloqlar, ədəbiyyatçılar, tədqiqatçılar və ümumiyyətlə araşdırmaya həvəsli hamı üçün birinci mənbədən maraqlı qaynaq hesab edirəm. Deməli mənim atam da uşaqlıq və gənclik illərində şeir yazıb, indi yazırsa da mənə məlum deyil. Mən yuxarıda da qeyd etdiyim kimi vaxtını dəqiq bilməsəm də erkən yaşlardan şeir, hekayə, məqalə yazıram. İndi isə hamısı gözümün qabağında olan, rahat araşdırma bildiyim qızımın yazdıqlarıdır. Deməli, Güllü 5 yaşından etibarən gözümün qabağında şeir yazmağa başlayıb. Özü də çox səliqəsizdi. Evdə, özünün nə qədər dəftəri olsa da görürdün əzik-üzük bir vərəğə iki sətir ya dörd sətir yazıb gətirib. Ata bax “şeir” yazmışam. Ancaq onu qeyd edim ki, onun artıq 9-10 yaşında yazdıqlarına şeir demək olar. Yəqin ki, o məndən çox qabaqdadır.

Əziz və dəyərli oxucum bu uzun – uzadı, nala – mıxa vurmalarla sənə yorsam da, yeganə məqsədim çox uzun zaman ərzində böyük çək–çevirlərlə yəqinləşdirdiyim cüzi mətləbləri sənə çatdırmaq oldu. Yuxarıda oxuduqlarının hamısı real həyat hadisələridir. Ya gərək bu və ya buna oxşar mülahizələri qəbul edək, ya da söz məsələsin də dünyanın bizim üçün hələ də qaranlıq qalan digər sirləri sırasına qoşaq. Seçim sənindir. Bu işdə hamımız özgürük. Sən bir başqa cür düşünə bilərsən. Mən bir başqa fikirdəyəm. Mənim sənə çatdırmaq istədiyim bunlardan ibarət idi.

21.08.2016. Bakı.

Dərc olub:

-Müəllifin “Ustadnamə” kitabında ön söz kimi.

-Yazarlar.az 21.08.2016.

-Zaman24.net 06.10.2016.

-Take.az 11.10.2016

-Kitabxana.net 13.10.2016

-Tezadlar.az 18.10.201

-Azeri.press 18.10.2016

-Bizimaz.az 18.10.2016

-Oxuzal.wp.com 21.10.2016

-kitabxanaaz.wp.com 22.10.2016

-Ustac.az 09.02.2017.

DÖRDÜNCÜ YAZI.

Erich Maria Remarque yoxsa, Ramil Səfərov?

Dəyərli oxucum, bu yazını yazmaqda yeganə məqsədim bizə faydalı olanı göstərməkdir. Odur ki, qarşımda nə heç kimi tərifləmək, nə də pisləmək kimi bir məqsədim yoxdur. Bu yazdıqlarım sadəcə mənim düşüdüklərimdir və səni qane etməyə də bilər. Yazı necə yarandı? – Əlbətdə, bütün mövcudiyyatın bir yaranış səbəbi və məqsədi mütləq vardır. Əvvəlcə ən yaxın ətrafda, sonra isə nisbətən geniş çevrədə araşdırma apararkən məlum oldu ki, xüsusən də gənclərimizin çoxu, (əsasən 17-25 yaş arası- demək olar ki, kitab aləminin dərinliklərinə baş vurduqları lap erkən dövrlərdə, **mütaliənin ən şirin** çağlarında) deyərdim ki, müəllifinə görə kitab oxuyanların adlarını çəkdiyi on müəllifdən biri **Erich Maria Remarque** oldu. Deyəcəksiz, burda qəribə nə var ki, belə də olmalıdır. Təbii haldır. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi mənim bu yazıda heç kimin yazdıqlarına qiymət vermək fikrim və ya nəyin yaxşı, nəyin pis olduğunu açıqlamaq deyə bir məqsədim yoxdur. Onu da qeyd edim ki, nisbilik baxımından bunun elə bir əhəmiyyəti də yoxdur. Ancaq, belə sual bir meydana çıxır: - Niyə bəs on müəllifdən biri **Erich Maria Remarque** olur? Bu suala kəsədən bəs gənclər nə oxusun, özümüzdəkilərin çoxu cəfəngiyyat və ya zamanla ayaqlaşmayan yazılar, digərlərinə üz tutanda da əbədiyaşar **Erich Maria Remarque** ilk onluğa düşməyə həqiqətən layiq bir yazardır, deyə cavab verib, söhbəti buradaca tamamlamaq olardı. Ancaq, Sizi inandırım ki, bu heç də belə deyil. Xüsusən də yuxarıda qeyd olunan oxucu kütləsi – araşdırmaçıları (hamı oxumaqdan, mütaliədən danışır mən nə oxuyum?) qrupu, yəni, hələ özünün bir istiqaməti, dünyaya baxışı formalaşmamış gənc oxucuların böyük bir qismi Sizə deyim ki, **Erich Maria Remarque** nin hələ öz sağlığından bu günə ağızdan-ağıza dolaşan adının hesabına onu seçir. Yəni müəllifə görə əlinə düşən, ilkin variantda qrup yoldaşının, dostun, tanışın hər-hansı bir kitabını oxumağa başlayır və təbii prosesin davamı olaraq o da öz növbəsində dostuna, qrup yoldaşına tövsiyyə edir

və hazır oxuduğu kitabı verir. Söhbətin bu yerinə qarşıda qayıtmaq şərti ilə burada kiçik bir haşiyəyə çıxmaq və **Erich Maria Remarque** nin yazıb-yaratdığı və məşhurlaşdığı dövrə qısa bir nəzər salmaq. Demək olar ki, bu dövrdə - söz, məlumat acılığı zamanı- qəzet, jurnal və kitabdən başqa bu boşluğu doldurmağa elə bir vasitə yox idi. Məhz bu zamanda da hamıya məlum və doğma olan, - “kişi düz deyir də”- kontekstində yazılarla ortaya çıxan **Erich Maria Remarque** tezliklə şöhrət qazandı və bir-birinin ardınca yüksək tirajlarla nəşr olunmağa başladı. Çox keçmədən dünyanın əksər ölkələrinə yayıldı. O vaxtdan dünyada çox hadisələr baş versə də, qayələr, ideyalar, fikirlər, yayım yol və üsulları dəyişsə də **Erich Maria Remarque** məşhurluğuna zərrə qədər də olsa xələl gəlmədi. Əksinə “kişi düz deyir də”- kontekstində düşüncələr həmişə çox olduğuna və bu nisbət daim artığına görə, tam təbii prosesin nəticəsi, eyni zamanda məntiqi olaraq onun şöhrəti də artdı. Sözünl əsl mənasında nə qədər gözəl bir haldır ki, illər sonra **Erich Maria Remarque** üçün olduqca ucqar bir məmləkətdə (bəlkə də sağlığında onun heç tanımadığı, adını belə eşitmədiyi bir ölkədə) onun haqqında danışır onun yazdıqlarından söhbət açırıq. Bu çox xoşdur. Ancaq indi görək bizim sevimli yazarımızın yazdıqlarını oxumaq bizə nə dərəcə də vacibdir. Ümumiyyətlə oxumalıyıqmı? Mən deyərdim ki, elə əsərlər vardır ki, xüsusən də yuxarıda qeyd olunmuş kateqoriyasında olan oğlanların oxuması heç də məqsədəuyğun deyil. Bir daha qeyd edirəm bunun **Erich Maria Remarque** nin necə yazar olmasına heç bir aidiyyəti yoxdur. Sadəcə elə yazılar var ki, çox gözəl alternativ variantlar olduğu halda gənclərin, xüsusən də yeniyetmə oğlanların bizim halhazırki dövrümüzdə onları oxuması məqsədəuyğun deyil. Mənim burada heç bir təhlil aparmaq fikrim yoxdur. Sadəcə iki nümunə adını qeyd edib oxuyub nəticə çıxarmağı Sizin öz öhdənizə buraxa bilərəm. Birinci götürək sevimli yazarımız **Erich Maria Remarque** nin “Qərb cəbhəsində yenilik yoxdur” (Ana dilimizdə) kitabını, onu qeyd edirəm ki, gənclərimizin çoxu rus dilində, son illər ingilis, alman, fransız dilində də olan kitablarını böyük həvəslə oxuyurlar.

Alternativ olaraq isə elə bir əsər seçdim ki, iynənin ucu qədər də olsa heç kimdə narazılıq doğurmasın və ya bu yazıda nəsə bir başqa marağın olduğu barədə şübhə oyanmasına imkan verməsin. Bu kitab olsun, Ramil Səfərovun Budapeşt, Kozma həbsxanasında Macar dilindən doğma Ana dilimizə tərcümə etdiyi (başqa dillərdə də tapıb oxumaq olar) Ferenc Molnarın (Ferenc Molnar) “Pal küçəsinin oğlanları” (“A Pal utcai fiuk”) əsəri. Sonda lap səmimi bir qeyd etmək istəyirəm: - “Vallahi əmimiz oğlu deyil, dayımız oğlu deyil, biri Alman, biri Macar, üçdə alacağımız, beşdə verəcəyimiz yoxdur, ruhları şad olsun...” – indi nə vaxt imkanınız olsa, rast düşsə bu kitabların ikisini də oxuyun. Sonra özünüz qərar verin bunlardan hansını oxumaq, Azərbaycan yeniyetməsi, gənci, sabahın Əsgəri, Vətən müdafiəçisi üçün daha vacibdir???? Yaxud da Ramil Səfərov niyə məhz "Pal küçəsinin oğlanları" əsərini seçdi???? Siz seçim qarşısında qalsanız, Ramil Səfərovun seçimini təkrarlayardınız mı yoxsa???

11.10.2016. Bakı.

Dərc olunub:

- Yazarlar.az 11.10.2016.
- Zaman24.net 12.10.2016.
- Take.az 12.10.2016
- Kitabxana.net 15.10.2016.
- Oxuzal.wp.com 22.10.2016.
- kitabxanaaz.wp.com 22.10.2016.
- Ustac.az 09.02.2017.

BEŞİNCİ YAZI

MÜTALİƏ NİYƏ VACİBDİR?

Salam çox dəyərli oxucum, bu yazını “beşikdən qəbrədək oxumaq lazımdır”, “oxumaq, oxumaq yenə də oxumaq” və s. çox məşhur olan buna bənzər digər mütaliyə, elm öyrənməyə təşviqediciləri kəlamların açıqlaması kimi də qəbul etmək olar. Niyə görə elmdən, kitablardan bircə damla nəşə götürməyi bacarmış şəxslərin hamısı oxumağı, mütaliəni belə ciddi-cəhdlə məsləhət görmüş, təbliğ və təşviq etmiş, hətta bəzi hallarda əmr kimi buyurmuşdur? Bunun bircə səbəbi var. Necə ki, dövrümüzdə kimsə maraqlı, əyləncəli bir yerə səyahət edəndə və ya ucuz və sərfəli yerdə alış-veriş edəndə, yaxşı həkimə rast gələndə və s. bu siyahını ən xırda məişət problemlərimizi həll etdiyimiz yerlərin, kəslərin təbliğinə qədər uzatmaq olar. Bu barədə danışmağı, yaxın ətrafındakı dostu-tanışı, doğmaları məlumatlandırmağı, onlara xeyir verməyi, onlar üçün faydalı olmağı özünə borc bilir, oxumağın, mütaliənin təbliği də eyni bu qəbildən olan həyati əhəmiyyətli bir hadisə olduğu üçün, bunun xeyrini, faydasını görmüş hər kəs onun təbliğ və təşviqini özünə borc bilmişdir. Bəs nədir mütaliənin faydaları? Bu kiçik yazıda mümkün qədər yığcam və sistemli şəkildə bir neçə kəlmə də mütaliənin, bilgili, məlumatlı olmağın faydası barədə mən danışmaq istəyirəm. Əvvəlcədən qeyd edirəm ki, çalışacam ancaq və ancaq praktik və həyati söhbət olsun. Sizi inandırırım ki, bu ən ümdə, çox vacib məsələdir. Xüsusən də olduqca geniş imkan və resurslara malik müasir dövrümüzdə bu prosesdən kənar qalmaq sadəcə olmaz! Bunu belə qəbul etmək lazımdır. Bir söz də əlavə etmək istəyirəm çoxumuzun tez-tez işlətdiyi “günahdır” kəlməsini... Bəli, bəli kitab, jurnal, qəzetlərdən əlavə əlimizin altında internet kimi çoxumuzun bəlkə də təsəvvür belə edə bilməyəcəyi informasiya zənginliyi dövründə oxumamaq, mütaliə etməmək, öyrənməmək, öz həyatını yüngülləşdirməmək sadəcə “günahdır”. Vəssalam! Keçək əsas məsələyə, nə verir mütaliə bizə? Birinci ən ümumi cavab, əlbətdə, məlumatlı olmaq ilk növbədə həyatımızı, gündəlik yaşam tərzimizi

asanlaşdırır. Sizə deyərdim ki, əhəmiyyətli dərəcədə yüngülləşdirir. Bizi izafi xərclərdən qoruyur. Və başqa belə çoxlu həyati misallar gətirmək olar. İndi çalışacam ki, bu barədə mümkün qədər sistemli və yığcam danışım. Bir insan ömrünü mütləq baxımından beş hissəyə asanlıqla ayırmaq olar:

- **Uşaqlıq,**
- **Yeniyetməlik,**
- **Gənclik,**
- **Orta yaş dövrü,**
- **Ahılıq.**

Keçək açıqlamalara, uşaq hələ məktəbə getməzdən əvvəl indiki müasir vasitələrin zənginliyindən də istifadə etməklə, sözləri olmasa belə şəkilli kitablarla tanış olması, oynaması onlara baxıb öz-özünə hekayələr uydurması, danışması çox vacibdir. Çünki, o məktəbə gedəndə, artıq ilk kollektivə düşəndə danışmağa nəsə sözü olmalıdır. Sizi inandırım ki, nə qədər laqeyid, dəcəl uşaq olsa da o, oyuncaqlarının içində, stolun üstündə, televizorun, kompüterin, planşetin yanında hətta döşəmədə belə (qoy olsun onsuz da oyuncaqlar bütün günü əl-ayağa dolaşır) olsa şəkilli kitab görsə, (indi olduqca bahalı pultlu maşınların, helikopterlərin, gəlinciklərin və s. birinin qiymətinə 2-3 dənə yaxşı möhkəm materiallardan hazırlanmış, tez xarab olmayan şəkilli kitablar almaq olar) uşaq götürüb onunla da maraqlanacaq, baxacaq. 3-4 yaşlarında bütün normal uşaqlar (daha inkişaf etmiş, hazırlıqlı uşaqları çıxmaq şərti ilə, onlar artıq oxumağı bacarırlar) şəkilli kitablara baxıb hekayələr uydurmağı, ordakı oğlanın və ya qızın yerində olmağı bacarırlar, istəyirlər, sevirlər. Yetərki, onlara bu abu-havanı yaradıb sərbəstlik verəsən. Bir müddət oynadıqdan sonra isə təbii olaraq uşaq yazmağa və oxumağa can atacaq. Məktəbi gözləmədən uşağın digər tələblərini ödədiyimiz kimi bu təlabatı mütləq qarşılamaq lazımdır. Bunun üçün sadəcə 4-5 ay planlı və məqsədyönlü şəkildə, məşğul olmaq uşağın bir ömür boyu qarşıda dayanmış əsas problemini kökündən həll etmək lazımdır. İnanın 3-5 yaş arasındakı bütün normal uşaqlara ən şoxu 1 il əziyyət,

xərc çəkib sadəcə onu kitablarla, intrnetdəki axtarış sistemləri ilə tanış etməklə, kitablardan istifadə etməyi (yazıb oxumağı), sadəcə hesablamanı öyrətməklə məktəbə hazır şəkildə göndərsək onun bütün gələcək problemlərini həll etmiş oluruq. Məktəbə ən azı yuxarıda qeyd olunan dərəcədə hazırlıqlı və ondan daha yaxşı qaydada hazırlanmış şəkildə gedən (kitablardan istifadə etməyi, mütaliəni bacaran), sərbəst çalışmaqda heç bir çətinliyi olmayan uşaq sizi bütün gələcək təhsil boyu izafi xərclərdən, təhsildən sonra (maşın almaq, iş düzəltmək, ev almaq, toy etmək kimi) isə daha böyük və vacib külli miqdarda sərfiyyatdan xilas edəcək. Burada söhbət qismən maiddiyyatdan gedir çünki, bizim mental olaraq öz dəyərlərimiz var. Ancaq, burda əsas məsələ odur ki, bu hazırlıqlı uşaq gələcəkdə özü ya bunları qəbul etmək istəməyəcək, ya da ona ehtiyacı olmayacaq. Birinci sinifə gedəndə tam hazırlıqlı olduğu üçün bütün məsələlər ona asan və adi gəldiyindən bütün həyatı boyu belə davam edəcək. Bura da böyüyün öhdəçiliyi və vəzifəsi sadəcə nəzarət etməkdən ibarət olacaq. Bura qədər biz sadəcə uşaq vaxtı mütaliənin nə qədər vacib və önəmli olduğundan danışdıq. Bütün ibtidai siniflər boyu və ondan sonra da yeniyetməliyə qədər uşağı nəzarətsiz qoymaq olmaz! Bu dövrdə uşaqlar lüğətlərdən istifadə etməyi mütləq bacarmalıdırlar. Uşaq vaxtı mütaliə etmək hamıya vacibdir, gələcəyin ustasına da, müğənnisinə də, aşbazına da, hərbiçisinə də hamıya. Mütaliə nəticəsində uşaq istənilən mühit və kollektiv içərisində tam sərbəst şəkildə, kompleksiz öz yerini tapır, öz kiçik dünyasını qurur, ətrafını formalaşdırır. Məlumatlı uşaq yeni mühitə tez inteqrasiya edir, uyğunlaşır. Belə uşağın dostları çox olur. Bütün kollektivin sevimlisi olur. Bütün bunlar nəyin nəticəsidir? Əlbəttə, mütaliənin, oxumağın, araşdırmağın.

Yeniyetməliklə uşaqlığın şərhəddinin harda bitib, harda başladığı dəqiq heç kimə məlum olmasa da uşaq böyüdükcə təbii proseslərin nəticəsində orqanizmdə istər fiziki, istərsə də mənəvi cəhətdən bir çox dəyişikliklər baş verir ki, məlumatlı və məlumatsız yaxud da bu dəyişiklikləri gözləyənlə, gözləməyən uşaq-yeniyetmənin hərəkətləri,

özünü aparması, bu dəyişikliklərə reaksiyası da məntiqi olaraq müxtəlif olur. Elə bil bilirsən ki, dostun qonaq gələcək hazırlıqlı olursan. Ya da qəflətən qapı döyülür. Effekt təxminən eynidir. Məlumatlı yeniyetmə qeyri-adi heç nə yoxmuş kimi öz yaşam tərzini mütləhin hesabına sakit şəkildə davam etdirir.

Məlumatlı gənc (ancaq və ancaq davamlı mütləh nəticəsində buna nail olmaq mümkündür) məktəbdən sonra ixtisas seçimində, təhsilin digər pillələrində, hərbi xidmətdə, ilk iş yerində də demək olar ki, heç bir çətinliklə üzləşmir. Məlumatlı gənclərin ailə həyatı da qat-qat daha uğurlu olur. Onlar kənar müdaxilələr və təbiətin maneçiliyi olmasa. Demək olar ki, seçimlərində çox az-az hallarda yanılırlar. Deyərdim ki, bu seçim –gələcək ömür-gün yoldaşını seçmək dünyaya yenidən gəlmək qədər əhəmiyyətli bir hadisədir. Bu məqamda səhv etmək, doğuşu qəbul edən mamaçanın səni əlindən yerə salmasına bərabərdir. Bəlkə də daha artıq. Deməli, mütləh sayəsində gənc bu sınaqdan da mümkün qədər az risklə keçir. Mütləh sayəsində 25-30 yaş arası hər bir gənc heç bir kömək olmadan öz işini tapmağa və ya qurmağa, özünü maşınla, evlə təmin etməyə qadirdir.

Mütləh heç vaxt bitmir. Ailə həyatı, məişət problemləri, qidalanma, yaşam tərzini, istirahət, ixtisas artırma, orta yaşlı hamının gündəlik qayğılarıdır. Mütləh sayəsində oxumuş, savadlı, bütün həyatını tam təmin etmiş şəxslər daha sağlam yaşayırlar. Belə şəxslərin ailə büdcəsi daha dayanıqlı, qidaları daha sağlam, istirahətləri daha keyfiyyətli olur. Mütləh isə bitmir ki, bitmir.... İnsan daim axtarırdadır. O, fasiləsiz olaraq, oxuyur, axtarır, araşdırır, hər şeyin ən yaxşısını, ən ucuzunu istəyir və mütləh nəticəsində buna nail olur.

Mütləhin bir mənfi cəhəti var ki, onu da ahıllıqda hiss edirsən... Bir vaxt oyanırsan ki, məktəb yoldaşlarından, xidmətdə bir yerdə olduğun dostlardan, tələbə vaxtından əlaqə saxladığın adamlardan demək olar ki, heç kim qalmayıb. Yada salmağa çalışırsan, çoxları qəfil ölümlə (gecə yatıb, səhər oyanmayıblar), qəzada, həbsdə,

müxtlif səbəblərdən dünyaların çoxdan dəyişiblər, ya da heç bir məlumat yoxdur. Sağ qalanları barmaqla sayırsan.... Bu şəxslərin demək olar ki, hamısı sənin həmsöhbətlərin, həmfikirlərin, həmişə kitab alıb-verdiyən, hansısa yeni bir məlumat-xəbər barədə həmişə mübahisə etiyən yoldaşlardır.... Günlər keçir bir də görürsən daha zəng edən, statuslarına şərh yazan dost-tanışdan heç kim qalmayıb.... İstər-istəməz nə vaxtsa dostlarla mübahisədə dediyən söz düşür yadına; - “mütaliə orqanizmin kompleks müalicəsi və sağlam həyat deməkdir” - üzünə qeyri-ixtiyari təbəssüm qonduğunu hiss edirsən..... O vaxt dostlardan bir çoxu bunla razılaşırsa da izahat verəndən sonra ki, mütaliə yeganə vasitədir ki, həm ruhun hən də cismin bunla qidalanırsan, yekəqarın bankirdən başqa hamı bunla razılaşırdı. Bankirin ki, işə sadəcə kor inad, həm də nankorluq idi. O, artıq çoxdan unutmuşdu ki, say – hesabını itirdiyi var dövlətini özü ilə qonşudan alıb geyərək oxumağa gəldiyi nimdaş pəncəyin cibində gətirməmişdi.... Anı olaraq onun lap çoxdan olmuş yas mərasimi gözünlə önünə gəlir, yazıq şəhərin mərkəzində tək qaldığı mənzilində qəflətən dünyasını dəyişmişdi. Ancaq işdə bir-neçə gün görsənməyəndən sonra mənzilində cansız tapmışdılar. Yekə adam bir az da şişmişdi, evin qapısından çıxmadı. Zalım oğlu qapını da elə düzəltməmişdi ki, sökmək də mümkün olmadı. Həm də baxdılar ki, qapı sökülsə də oradan çıxmıyacaq. Odur ki, pəncərələri söküb, kranla pəncərədən düşürdülər.... Təəssüf hissi ilə başını bulayıb, düşünürsən yəqin ki, ən çox mütaliə edən elə mən olmuşam.....

15.10.2016. (13:15) Bakı.

Dərc olunub:

-Yazarlar.az 15.10.2016.

-Zaman24.net 18.10.2016.

- Take.az 16.10.2016
- Kitabxana.net 15.10.2016.
- Oxuzal.wp.com 22.10.2016.
- kitabxanaaz.wp.com 22.10.2016.
- Ustac.az 09.02.2017.

ALTINCI YAZI

RUH VƏ YUXU HAQQINDA

Yuxu və ruh bəşər övladı yaranandan onu düşündürməyə başlamışdır. Zaman-zaman bilicilər və elm adamları bu barədə müəyyən sözlər, fikirlər söyləsələr də əsas odur ki, günümüzdə qədər ruhun nə, yuxunun nə olduğu barədə heç kim dəqiq fikir ortaya qoya bilməmişdir. Bir balaca da dinin təsiri və basqısı altında bu sahə sanki, toxunulmaz elan olunmuş sirli bir tabudur. Əsasən son üç əsr ərzində bir neçə dəfə başqa-başqa elm adamları tərəfindən ciddi cəhdlər olsa da fakt odur ki, günümüzədək konkret olaraq ruhla yuxunun əlaqəsi, onların ümumiyyətlə bir-biri ilə yaxın yoxsa heç əlaqəsi olmayan anlayışlar olduğunu ortaya qoyan sistemli bir fikir yoxdur. Bu yerdə elan edirəm ki, ruh və yuxu heç də çoxlarının iddia edib, dəstəklədiyi kimi sirli aləm deyil, tam əksinə $2+2=4$ edir qəbul etdiyimiz hesab kimi aydın, net bir anlayışdır. Və beləliklə, RUH MADDİDİR, YUXUGÖRMƏ HADİSƏSİ BUNU SÜBÜT EDƏN ƏN BARİZ NÜMUNƏDİR.

Ruh maddidir, bədən dediyimiz orqanizmə daxil olur və heç bir dəyişikliyə uğramadan oranı tərk edir. Ruhun bədənə istənilən vaxt daxil olub çox rahat şəkildə də tərk etdiyini qəbul etsək, eyni bir ruh dəfələrlə bizim üçün çox nisbi olan müxtəlif zaman və məkanlarda başqa-başqa bədənlədə ola bilməsi reallığı məntiqlidir. Deməli, buradan belə nəticəyə gəlmək olar ki, RUH MADDİDİR, SABİTDİR VƏ MÜTƏHƏRRİKDİR.

Ruh maddidir – ruhun bədənə daxil olub və ya oranı tərk etməsi sübuta ehtiyacı olmayan hamının gözlə gördüyü, görməyənlərin də görə biləcəyi real həyat hadisəsidir.

Ruh sabitdir- yəni ruh bir bədəndə olan zaman heçbir dəyişikliyə uğramır 9-yaşlı uşaqla, 90 – yaşlı ahılın ruhu arasında heç bir fərq yoxur.

Bir ruh, bir bədəndə 100 il qalsa da qəti olaraq heç bir dəyişikliyə uğramır!!!! Sadəcə çox nadir hallarda ola bilər ki, bir bədəndə başqa-başqa vaxtlarda ayrı-ayrı ruhlar mövcud olsun. Görünür bu ruhlar gəzintidən qayıdanda ünvanı səhv salırlar ya da bədəndə baş vermiş ciddi dəyişikliklər (yaxşıya və ya pisə doğru - insanın nə ilə qidalanması onun ruhuna birbaşa təsir edən amildir) əvvəlki ruhun daha həmin bədəndə yaşamasını məqbul etmir. Əksi də tam məntiqidir yeni bir ruh bu bədəndə yaşamaq istəyir.

Ruh mütəhərrikdir – onun sərbəstliyi ancaq bədən adlı evə təhkimçiliyi ilə məhdudlaşır ki, oranı da müəyyən zamanlarda tərk edib, qayıtmaq iqtidarındadır. Yuxu hadisəsi zamanı ruhlar tam sərbəst olurlar. (Onlar ya bədəndə, ya bədənin yaxınlığında və hətta ola bilər ki, zaman-məkan anlayışlarını aşaraq çox-çox uzaqlarda olurlar – bu prosesi yatdığımız zaman yuxunun dərinliyi sübut edir.)

RUHLAR İKİ ƏSAS QRUPA BÖLÜNÜR

Hamımızın dildən-dilə, ağızdan-ağıza eşitdiyimiz pis ruh anlayışı səbəbsiz deyil. Necə deyərlər, “od olmayan yerdən tüstü çıxmaz” . Pis olan yerdə bunun əksi olan yaxşı da mütləq olmalıdır. Əslində necədir? Bütün RUHLAR İKİ ƏSAS QRUPA BÖLÜNÜR. Bu qruplar da öz növbəsində yarımqruplara bölünür.

ƏSAS QRUPLAR:

- Yaxşı (xoş) ruhlar,
- Pis (bəd) ruhlar.

Yaxşı ruhlar da öz növbəsində iki yarımqrupa bölünür:

- Çox yaxşı ruhlar,
- Nisbətən yaxşı ruhlar.

Pis ruhlar da öz növbəsində iki yarımqrupa bölünür:

- Nisbətən pis ruhlar,

- Çox pis ruhlar.

Ruhları necə tanıyıırıq? Ruhlar bir-birini tanıyırlar. Biz hər hansı bir yerə birinci dəfə getdiyimizdə, yəni tanımadığımız adamların içinə düşdükdə, məclislərdə, növbələrdə, qəbullarda, nəqliyyatda, cürbəcür yad adamlar çox olan yerlərdə heç tanımadığımız, ilk dəfə lap uzaqdan gördüyümüz adamlar haqqında anımdaca müəyyən qəti fikir formalaşır və biz sanradan fikrimizdə yanılmadığımızın şahidi oluruq. Bu real həyat hadisəsi ruhların bir-birini tanıdığını açıq-aşkar sübutudur. Sözsüz ki, bütün bu anladığımızı nə vaxtsa bizim ata-babalarımıza da məlum olub. Məsələn, RUHUN NÖVLƏRƏ AYRILMASINI sübut edən dəlilin izləri bizim atalar sözündə belə bir cümlədə - uzaqdan görən kimi “quşum qondu” sənə. Bu nə deməkdir? Ruhun daşıyıcısı olan bədən lazımı nöqtəyə hələ çatmamış, bədəndə olan ruh öz mütəhərrikliyi, yaddaşı və əhatə arealı əsasında anımdaca bədəni məlumatlandırır. Təbii olaraq yuvasını, evini pislikdən, gələ biləcək zərərdən qorumaq və ya xeyirə, yaxşıya yönəltmək üçün. Bizi yanında olanda özümüzü çox rahat hiss etdiyimiz adamlarla eyni növ ruhun daşıyıcısıyıq. (Əlbətdə yaxşı və pis anlayışlarının dəyişkən qütblərdə olan tam nisbiliyini qəbul etmək şərti ilə....)

YUXUGÖRMƏ HADİSƏSİ

Yuxu (röya) ruhun gəzintisidir. Yuxular (röyalar) üç qrupa bölünür:

- Keçmişin izləri,
- İndiki zaman,
- Gələcəkdən xəbər.

Prinsip etibari ilə yuxugörmə hadisəsi ilə bağlı müəyyən fikirlər zaman –zaman söylənilib. Xüsusi ilə ilk iki qrup barəsində tutarlı mülahizələr mövcuddur. Mən burada ancaq Ziqmund Freyding adını çəkməklə kifayətlənəcəm. (Bunun bir əsas səbəbi var ki, ancaq əmin olduğum həqiqət barədə danışmağı xoşlayıram, fikir deyəndə istinad

etməyi o qədər də xoşlamıram – çünki, mən özüm əmin olmayandan sonra kimin nə deməyinin elə də əhəmiyyəti yoxdur. Sitatı ancaq və ancaq atalar sözlərindən gətirirəm – bizim hər bir Ata sözümüz cilid-cilid kitablara sığmayacaq dərəcədə əhəmiyyətli elmi məna kəsb etdiyi qənaətdəyəm.) Həqiqətən də Ziqmund Freyding –dahi alimin bu sahədə xidmətləri böyükdür. O, əsasən birinci qrupa aid yuxugörmə hadisəsi barədə araşdırmalar aparmış və düzgün nəticəyə gəlmişdir. İkinci qrup yuxugörmə hadisəsinə səthi toxunmuş və üçüncü qrup yuxuların da mövcudluğunu inkar etməmiş – elə yuxular da var ki, onların sadəcə izahı yoxdur deməklə kifayətlənmişdir. Bəs əslində necədir?

KEÇMİŞİN İZLƏRİ OLAN YUXULAR (RÖYALAR) – bu nə deməkdir? Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, dahi alim də bunu qeyd etmişdir ki, gündəlik yaşam tərzimiz, fikirlər, xəyallar beynimizdə izlər qoyur ki, bu hadisələr də müxtəlif şəkildə dəyişmiş formalarda yuxugörmə zamanı təzahür edir. Adətən bu cür yuxuları (röyaları) yatandan xeyli vaxt keçdikdən sonra, dırın yuxuda olduğumuz vaxt görürük – bərk yatanda. Biz yuxuda bu tip yuxuları (röyaları) görəndə zaman yanımızda oyaq olan –yatmamış adam bizim yuxu (röya) gördüyümüzü hiss etməz. Bu zaman ruhumuz ya bənimizdədir, ya da bədəndən çox da uzaqda deyil. Heç bir qonaq ruh yoxdur. Belə yuxuları görməyimizdə ruhla bədənin payı demək olar ki, əlinin əliyədir. Və belə yuxular dahi alimin də qeyd etdiyi kimi heç bir məna, əhəmiyyət kəsb etməyən keçmişin izlərindən başqa bir şey deyil.

İNDİKİ ZAMAN YUXU GÖRMƏ HADİSƏSİ – bu zaman kəsinliklə ruh bədənimizdədir. Bu tip yuxugörmələrdə qonaq ruhlar da iştirak edə bilər. Və bu tip yuxuları biz çox səthi yatdığımız zaman görürük. Əgər yanımızda oyaq, yatmamış adam olsa o bizim yuxu (röya) gördüyümüzü hiss edə bilər. Burada onu qeyd edim ki, kişilərdə eyakulyasiya ilə müşayiət olunan, qadınlarda isə özünəməxsus şəkildə təzahür edən yuxular (röyalar) da məhz ikinci qrupa aiddir. Bu tip

yuxularda məsələn qolumuzun kəsilmək üzrə olduğunu görüb, oyananda onun pis vəziyyətdə altımızda qaldığının şahidi ola bilərik. Yaxud yuxuda bizi kimsə çağırır oyanıb həqiqətən çağrıldığımızı görə bilərik. Və ya soyuqda, yağışda, qarda qaldığımızı görüb, oyananda həqiqətən üşüdüyümüzü görə bilərik. Bu tip yuxuların (röyaların) görülməsi zamanı da bədənlə ruhun payı yarıya-yarıdır. Bəzi məqamlarda bədənin payı çox ola bilər. Bədənin payı o hallarda çox olur ki, bu vaxt ya lazımlı-lazımsız qidalardan çox yeyirik, ya da ac qalırıq bu proses müəyyən mənada ruha əziyyət verir. Belə yuxular da real həyat hadisələri, bilavasitə orqanizmin tələbləri ilə əlaqəli olub, elə bir əhəmiyyət kəsb etmir. Bir daha vurğulayıram ki, belə yuxuları (röyaları) səthi yatdığımız zaman, adətən təzəcə yuxuya gedən (yatan) zaman görürük.

GƏLƏCƏKDƏN XƏBƏR VERƏN YUXULAR – hamının sirlı, izahı olmayan yuxular (röyalar) adlandırır, üstündən sükutla keçdiyi, **ƏSLİNƏ İSƏ ƏN ƏHƏMİYYƏTLİ YUXULAR** . Bəs niyə heç kim bu barədə danışmaq istəmir və çox hallarda izahı olmayan yuxular deyirlər. Yuxugörmə hadisəsi zamanı daha çox araşdırma aparmış və əsaslı dəlillər ortaya qoymuş Ziqmund Freyd də məhz bu tip yuxuları göstərmədən sadəcə belə **İZAHI OLMAYAN YUXULAR (RÖYALAR)** adlandırır, üstündən keçmişdi. Çünki, biz bu yuxuları görən zaman heç bir anlam verə bilmir, iş-işdən keçəndən sonra yadımıza düşsə, xatırlasaq onda anlayırıq. Bu da çox gec olur. Burada onu qeyd edim ki, adətlərimizdən bəzə məlum olduğu kimi pis (qarmaqarışlıq) yuxu (röya) gördükdə onu axar suya danışmaqda fayda var. İnsan səhər və ya gecə hövlənk oyananda instinktik olaraq yuxunun (röyanın) pis olduğunu anlayır. Əlbətdə bunu ruhu bədəni ilə həmahəng olan insanlar hiss edə bilər. Axı nə baş verəcəyi ya qonaq getmiş yaxud da qonaq qəbul etmiş ruha artıq məlumdur. Bu tip yuxuları (röyaları) görəndə ruh bədənimizdə olmur. Ya səfərdə qonaq olurlar (zaman – məkan tanımadan), ya da qonaq qəbul edirlər. Bu yuxularda qonaq

rular adətən bizim dünyasını dəyişmiş yaxınlarımızın, doğmalarımızın ruhları olur. Ancaq tanımadığımız (yəni ruhumuz sözsüz ki, o ruhu tanıyır sadəcə bizə məlum olmayan) ruhlar da qonaq gələ bilər və ya bizim ruhumuz tamam yad bir məclisdə (bəlkə də onlar bizim bizə məlum olmayan lap uzaq əcdadlarımızdır) iştirak edə bilərlər. Belə tip yuxularda bizə nəşə xəbər verirlər, məlumat çatdırırlar, iş tapşırırlar, kömək etmək istəyirlər.... Əlbətdə, əgər anlaya bilsək....

YUXUNUN (RÖYANIN) MÜDDƏTİ – yuxunun müddəti yuxugörmənin aid olduğu qrupa görə ani və ya təxminən bir neçə dəqiqə ola bilər. (Əlbətdə bizim zaman anlayışımıza görə.)

ÇALIŞIN ELƏ QİDALANIN Kİ, YUXUNUZU QARIŞDIRMAYASINIZ.
YOXSA, BİR VAXT RUHUNUZ DA SİZİ TƏRK EDƏCƏK....

16.10.1016. (12:51) Bakı.

Dərc olunub:

- Yazarlar.az 16.10.2016.
- Zaman24.net 18.10.2016.
- Take.az 20.10.2016
- Kitabxana.net 16.10.2016.
- Oxuzal.wp.com 22.10.2016.
- kitabxanaaz.wp.com 22.10.2016.
- Ustac.az 09.02.2017

YEDDİNCİ YAZI

RÖVŞƏN ABDULLAOĞLU KİMDİR?

Düzü Rövşən müəllimlə şəxsi tanışlığım yoxdur. Ona görə də təbii olaraq bütün bu yazıda yazdıqlarım onun mənə məlum olan yaradıcılığına əsaslanır. Yəni, oxumuş olduğum kitablarından gəldiyim qənaət və nəticənin məhsuludur.

Bu müəlliflə mənim ilk tanışlığım şəhərimizin kitab dükanlarının birindən üzərinə “ARİFLƏRİN İRFANİ MƏQAMLARI” yazılmış kitabı almaqla başladı. “Ariflərin irfani məqamları” kitabı, böyük alim Şeyx Əbu Əli İbn Sinanın məşhur “İŞARAT VƏ TƏNBİHAT” adlı əsərinin doqquzuncu bölməsinin tərcümə və ona verilən şərhindən ibarətdir. Nəzərinizə çatdırım ki, kitabı tərcümə edən və şərhlərin müəllifi Rövşən Abdullaoğlu idi. Beləcə bizim tanışlığımız başladı. Bu kitabın dili və şərhlər diqqətmi necə cəlb etdisə, heç o kitabı tamam-kamal bitirməmiş yenidən həmin dükana yollandım ki, müəllifin öz kitablarından bəlkə, nəşə tapa bildim. Ancaq, həmin dükanda tapa bilməsəm də satıcıdan öyrəndim ki, bəli, müəllifin öz kitabları da var. Bir, iki, üç növbəti dükanların birində Rövşən Abdullaoğlunun psixoloji kitablar silsiləsindən olan “HƏR BİR İNSAN HÖKMDARDIR” kitabını gördüm və həmənlə aldım. Kitabı həmin gün oxudum. Burada onu qeyd edim ki, bu hadisələr 2013-cü ilin təxminən yay-payız aylarında baş verib. Düzü kitab qismən mənə indiyə qədər bu mövzuda oxuduğum çoxlu sayda əsasən xarici motivasiya ədəbiyyatına daxil olan nümunələri xatırlatdı. Bunula belə, kitabda nəşə bir fərqlilik, bəlkə şərqlilik deyərdim, ən əsası doğmalığ, ruhumuza yaxınlıq, bizə aid özünəməxsusluq hiss etdim. Qənatə gəldim ki, bu kitab müəllif haqqında heç nə demədi, sadəcə bir ipucu verdi. Ertəsi gün müəllifin yenə psixologiya və motivasiya kitabları silsiləsindən olan “ARXADAKI KÖRPÜLƏRİ YANDIRIN” kitabını alıb oxudum.

Təkrarçılıq etmək istəmirəm, ancaq onu qeyd etməliyəm ki, bu kitab da tam mən istəyəni vermədi.

Yəni bütün motivasiya ədəbiyyat nümunələrində eyni məqsəd, eyni yol (istər xarici, istərsə də bizim müəlliflər) dəyişik sözlər. Sonra müəllifin kitablarını gördükcə, adını eşitdikcə alıb oxuyur, elə bil, nəşə axtarırdım. Bilirəm ki, axtardığım kitab yazılıb, var, ancaq, mən tapa bilmirəm....

Bu fikr, əminlik məndə kitabdan – kitaba hiss etdiyim dəyişiklik, sanki, müəllifin standart, şablon fikirlərdən sıyrıldığını, özünəməxsus bir metodla təlqinə keçdiyini gördüyümdən, duyduğumdan yaranmışdı.

Nəhayət, bir gün sosial şəbəkələrdə bir müəllifin yeni bir kitabını gördüm, artıq tarix 2015 göstərirdi. RÖVŞƏN ABDULLAOĞLU “BU ŞƏHƏRDƏ KİMSƏ YOXDUR” psixoloji roman – yeni söz, yeni səs.... Kitabı yəqin ki, çoxunuz oxumusuz çünki, bunun özü də tam məntiqidir. Dəyərli oxucum, əgər Siz maraq göstərib, bu kiçik yazını oxuyursuzsa, mütləq haqqında danışdığımız o kitabı da oxumusuz. Yox əgər oxumamısınızsa, deməli ya hələ belə bir kitab haqqında eşitməmişiz, ya da vaxtınız olmayıb.

Çox xırdaçılığa getmədən, adi - orta məlumatlılıq səviyəsində onu qeyd etmək istəyirəm ki, psixologiya bütün insanları onların mənliliyindən irəli gələn hərəkət və davranışlarına görə dörd əsas qrupa bölür. Rövşən Abdullaoğlu bu romanda məhz bu qrupların birinə aid olan insanın elə ümumiləşdirilmiş surətini yaratmışdır ki, bu günə qədər Psixologiya elminin yazdığı, göstərdiyi hamısı artıqlaması ilə bu surətdə cəmlənmişdir. Qəhrəmanın surəti lap körpəlikdən yetkin yaşa qədər gözümüzün qarşısında bizə göstərmək istədiyi tipindən irəli gələn xassiyət və xüsusiyyətlərini elə çılpaq, həyatda olduğu kimi göstərir ki, bu barədə sadəcə MÜKKƏMMƏL!!!! – deyib kifayətlənməkdən başqa yolumuz qalmır. Müəllifin olduqca çox böyük təvəzökarlıqla sadəcə psixoloji roman adlandırdığı bu kitab, birinci növbədə məlumatlı olub, özünü qəhrəmanın aid olduğu tipdən hesab edən hər bir şəxsin stolüstü

kitabı, ikinci – indi özünüöyrətmənin geniş yayıldığı bir zamanda melanxoliyadan əziyyət çəkdiyini zənn edən hər bir pasientin hər zaman yanında olan psixoloqu, gələcəkdə yaxşı psixoloq olmaq istəyən, bu istiqamətdə təhsil alan hər bir tələbənin mütləq oxumalı, incələməli olduğu (konkret tip üzrə səbəbi, müalicəni və nəticəni özündə ehtiva edən) əlavə dərs vəsaiti kimi çox qiymətli və əvəzolunmazdır. Ən azından hələlik ortalıqda analoqu yoxdur. Əgər, bu kitabdan sonra Rövşən Abdullaoglu heç nə yazmasa da “BU ŞƏHƏRDƏ KİMSƏ YOXDUR” – müəllifin sözünü, səsinə bizə tam çatdırdı. Rövşən Abdullaoglu, sadəcə kitab olsun, az-çox pul gəlsin deyər, Cənqo ordan getdi, Manqo burdan gəldi, qızın yerə düşmüş yaylığının parçasını tapıb, ordan onun ətrini alıb, gedib qızın əvəzinə Toplanı tapıb, sonra yenə onu axtaranlar, nə bilim, min cür cəfəngiyat uydurub millətin pulunu yeyib, beynini korlayanlardan deyil. Tam fərqli, özünəməxsus yolu olan, hərtərəfli məlumatlı (istər dini, istər dünyəvi, həm şərqdən, həm qərbdən) bir yazardır. Rövşən Abdullaoglunun kitabları sadəcə vaxt öldürmək, gün keçirmək üçün deyil, əksinə həyatın gözəlliyinə vurulmaq, yeni bir dünyaya qazanmaq üçün vacib vasitədir.

Müəllifə Uca Yaradandan can sağlığı, yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzu edirik. Eyni zamanda daimi oxucu olaraq, ən azından “BU ŞƏHƏRDƏ KİMSƏ YOXDUR” –dan sonra, Ümumi Psixologiyanın göstərdiyi qalan üç tip insanlara da aid üç yeni psixoloji roman gözləyirik. Axı dünya təkə melanxoliqlərdən ibarət deyil???

17.10.2016. (12:38) Bakı.

Dərc olunub:

-Yazarlar.az 17.10.2016.

-Zaman24.net 28.10.2016.

-Take.az 19.10.2016

-Kitabxana.net 17.10.2016.

-Oxuzal.wp.com 22.10.2016.

-kitabxanaaz.wp.com 2 2.10.2016.

-Ustac.az 09 .02.2017.

SƏKKİZİNCİ YAZI

QOZ VƏ DƏLİQANLILIĞIN İKİBAŞLI QOHUMLUĞU....

Məncə, dərin müşahidə qalın kitab kimidir. Baxdıqca görürsən, gördükcə oxuyursan, oxuduqca öyrənirsən, öyrəndikcə bölüşmək, ötürmək istəyirsən. Çünki, artıq sənə məlum olan səndə qaldıqca əlavə narahatçılıq yaradır. İstər-istəməz istəyirsən ki, hamı bunu bilsin və ya ətrafdakılarında fikrini bilmək istəyirsən bu barədə. Bilmək istəyirsən, bəs görəsən başqaları bu barədə nə düşünür....

Keçək mətləbə, qoz ağacı, meyvəsi yəni qoz (bəzi yerlərdə cəviz də deyirlər –dəqiq “cəviz” sözü ilə 20 yaşdan sonra tanış olmuşam) ətraf aləmlə tanışlığımda ilk predmet olub desəm də məncə yanılmaram. Ancaq, böyük əminliklə deyirəm ki, tanıdığım, dadına baxdığım ilk meyvə məhz qoz (cəviz) olub. Burada yeri gəlmişkən onu qeyd edim ki, mənim tanış olduğum kimi, körpə uşaqların (bir yaşın altında heç olmaz –QƏTİ) qozla (cəvizlə) belə erkən tanışlığı heç də məqsədə müvafiq, ümumiyyətlə arzu olunan deyil.... Söhbət yayınmamış qeyd edim ki, xüsusi ilə bir yaşın altında, iki yaşa çatmamış uşaqlar qozun necə deyərlər lap az miqdarda da dadına baxsa, yesə, əksər hallarda sonra onu ömrü boyu izləyəcək müxtəlif allergik izlər qoyur (xüsusi ilə dəridə) bu qaçılmazdır. O ki, qaldı bizə, lap körpəlikdən ilin altı ayı evin qapısından ayağını bayıra qoyanda birinci və ya ikinci addımda mütləq altında qoz (cəviz) qalırdı. Bizim həyət qarışıq; əmi, baba, qonşuluqda 100-150 metr radiusda yalan olmasın, bəlkə 20-25 qoz (cəviz) ağacı var idi. Həm də nə boyda, çox böyük ağaclar –ələləri var idi ki, 4-5 uşaq əllələ tutsa çətinliklə dövrəyə ala bilirdilər. Demək olar ki, həyətlərin çoxunda eyni məzərə idi. Bundan əlavə hamının bağlarda da dədə-babadan qalma ağacları var idi ki, mövsümdə çırpıb, meyvəsini götürürdülər. Əlbətdə, indi deyə bilərsiz ki, bunun nəyi pisdir? – Biz heç də demirik ki, bu pis idi.... Sadəcə qozun (cəvizin) çox olduğu, geniş yayıldığı torpaqlarda həm meyvəsindən istifadə nəticəsində, həm də ümumiyyətlə bitməsi, var olması ilə insanların yerli əhalinin yüz illərlə necə deyərlər, baş-başa ömür-gün sürənlərin həyatına, gündəlik yaşam tərzinə, sağlamlığına göstərdiyi bəzi təsirlərdən söhbət açıb bir-neçə mühüm məqama diqqət çəkmək istəyirik.

Birinci xeyri barədə qida kimi misilsizdi, ikinci çörək kimidir. Əmtə olaraq qaldıqca dəyər qazanan maldır. Oduncağı, meyvəsindən kal və yetişmiş formada müxtəlif məqsədlərlə yaralılığı, satanlar üçün pul, quru meyvənin (cıbrıq) qabığından, içindəki arakəsmələrdən, hətta ağacın yarpağından, qabığından boyaq maddəsi kimi istifadə olunması və başqa xatırlaya bilmədiyim olduqca müxtəlif sahələrdə tətbiqini düşündükdə tam bir faydalı nemət olduğu qənaətinə gəlirsən. Şükür Uca Yaradana!!!!

İndi keçək məsələnin ikinci tərəfinə, lap körpəlikdən havalar bir balaca soyuyan kimi, (qoz yetişən kimi) dirsəklərimdə dəridə qızartı (bu təbii ki, allergik təsir idi) əmələ gəlirdi böyüklərin birinci sözü bu olurdu ki, “elə-belə şeydi, dədə-babada da olub”. Yadımdadır ki, rəhmətlik nənəm soyuq havada qolları açıq sıra ilə düzülmüş qoz (cəviz) ağaclarının altı ilə qonşuda olan “Babanın ocağı” –na aparıb dirsəklərimə küldən düzəlmiş soyuq kül palçığı sürtüb gətirərdi. Əgər, onda nənəmə desəydim ki, ay nənə külün məsələyə nə dəxli bu çoxlu qoz yeməkdəndi.... Deyərdi ki, başına hava gəlib bala.... Çox maraqlıdır ki, bu halı ancaq qozun (cəvizin) bol olduğu soyuq aylarda baş verdiyindən hamı soyuqla əlaqələndirir, heç kim qozu (cəvizi) günahkar bilmirdi.... Günü bu gün də bir balaca qoz (cəviz) və ya findıq çox yeyən kimi həmin nahiyələrdə yenə də qızartılar yaranır. Bəli ancaq və ancaq qoz (cəviz) – findığı çox yeyəndə bunun heç bir qanla, soyuqla əlaqəsi yoxdur. (uşaq vaxtı arada həkim resepti ilə hələ bir “kalsi-xolor” – da içirdirdilər, o şoğərib də zəkkutum kimi bir şeydi a.... Hamı ağlına gələnə edirdi, heç bir deyən yox idi ki, a bala bu qozdan az ye...) Əlbətdə, bütün bunlar bizim aşırı, mən deyərdim ki, limitsiz şəkildə qozdan (cəvizdən) istifadə etməyimizin nəticəsi idi. Xüsusi ilə uşaq körpə vaxtı qoz (cəviz) yeyirsə, (özü yeyən analar yedi-yemədi uşğın ağzına da mütləq qoyurlar ki, dadını bilsin, öyrənsin..) əgər allergik təsir nəticəsində dəri tamlığı bir dəfə pozulursa, həmin nahiyələr böyüyəndə də eyni təsire həssas olaraq qalır. Bu məsələnin bir tərəfi.

Digər xeyri ilə, ziyanın birlikdə hərəkət etdiyi hal isə onun qidalılığı və çox enerjili olmasıdır. Beləki, orqanizmin olduğu vəziyyətdən asılı olmayaraq, bir –neçə qoz (cəviz) yemək kifayətdir ki, bədən və eyni zamanda onun bir hissəsi olan beyin enerjili qoz (cəviz) ləpəsinin mədəyə düşdüyünü hiss etsin, həm də hiss etdirdirsin. Məhz bu xüsusiyyətinə görə qoz (cəviz) ağacı çox olan, geniş yayılmış bölgələrin

insanları, istər fəndgirliyi, istər tez coşub-daşan olmağı (“cırt-da- qoz” olması – gör atalar bu sözü necə yerində yarafiblar????), mərdliyi, dəliqanlılığı ilə nisbətən də olsa seçilirlər. “Cırt-da –qozluq” tam dəqiq ifadədir. Onu da qeyd edim ki, bunun səbəbi heç də tək-cə qozun (cəvizin) yüksək qidalılığı deyil....

Qoz (cəviz) ağaclarının bol olduğu bölgələrdə əhali məişətdə əsasən üz-də olan bulaq, quyu, kəhriz, çay ya da müasir dövüdə artezian sularından istifadə edirlər. Bu su isə demək olar ki, tam yodsuzdur. İllər boyu yodsuz su istifadə etmək isə nəhayətdə orqanizmdə ciddi fəsadlar yaradır ki, biz təbib olmadığımız görə bunun xırdalığına varmırıq. Sadəcə onu qeyd etməliyəm ki, yodsuz su istifadə etdiyimiz görə (qoz (cəviz) ağaclarının sayəsində) xüsusi ilə beyinin fəaliyyətinə təsir göstərən, bilavasitə idarə edən, tənzimləyən vəzlərdə baş vermiş dəyişiklik nəticəsində (bu vəzlərin qana ifraz etdiyi maddələrin tərkibinə uyğun olaraq) sanki, insan həsaslaşır, dözümlülük azalır, elə bil bir az da çılğınlaşır. Konkret olaraq eyni hadisəyə qoz (cəviz) ağacı bol olan, geniş yayılmış bölgənin insanı ilə, belə bölgədən olmayan insanın reaksiyası eyni deyildir. Qoz (cəviz) ağacları bol olan, geniş yayılmış bölgənin insanı daha kəmhövsələ, həm də tabe olmağı bacarmayan insanlardır. Bu yazı heç bir tibbi mahiyyət daşımır, (uzaqbaşı araşdırmaçı təbiqlər üçün istiqamət göstərə bilər) sadəcə bir müşahidəçilik məhsuludur.

27.10.2016. Bakı.

Dərc olunub:

- Yazarlar.az 27.10.2016.
- Take.az 28.10.2016
- Kitabxana.net 27.10.2016.
- Ustac.az 09.02.2017

DOQQUZUNCU YAZI

OBRAZIN ÖZÜ

Kimdir Balayar SADIQ? – Bu suala cavab vermək üçün zəhmət çəkib araşdırma aparmağa, nəyisə axtarmağa zərrə qədər də necə deyərlər, -“ iynənin yıldızı qədər də olsun” - ehtiyac yoxdur... Sadəcə olaraq götürüb müəllifin bir neçə bənd şeirin oxumaq lazımdır. Balayar SADIQ hər kəlməsindən boylanan, bu mənəm ha deyən qələm sahiblərindəndir. Balayar SADIQ bəziləri kimi sözün başına çatı salıb, belədən-elə, elədən-belə fırladıb sonda bir yığın sözə şeir adı qoyub, sözü küsdürən, söz əhlini bezdirən əhli-qələmlərdən çox fərqlidir. Yazdıqlarının formasından asılı olmayaraq, hər bir misrasında bu misranın müəllifi Balayar SADIQDİR, deyən bir sehir, bir qüvvə var onun şeirlərində... Balayar SADIQ o qələm sahiblərindəndir ki, kağız-qələmi qarşısına qoyub, söz qovalamır, əksinə kəlmələr sıraya düzülüb, məhz onun qələmindən həyat qazanmaq istəyirlər... Balayar SADIQ dilimizin zənginliyindən, – buna görə xüsusi minnətdarlığımı bildirirəm – məharətlə istifadə edərək, çoxlarının ya bilmədiyi, və ya unutduğu kəlmələri, məsəlləri, yalnız müxtəlif bölgələrə məxsus spesifik ibarələri yerli-yerində işlətməklə dərin mənə çalarlarına malik məzmunu iki-üç bəndlik şeirlərdə yüksək ustalqla çatdırmağı bacarır. Müəllifin bir bənd şeirini oxumaq kifayətdir ki, ortasından Araz axan, yuxarisında qarlı dağlar, aşağısında qumlu çöllər, sağında deryalar, solunda ormanlar olan, Azərbaycan adlı məmləkətin övladı olduğu aşkara çıxacaq... Balayar SADIQ hər kəlməsində kimliyini gah küləklərin, dalğalı ləpələrin səsiylə hayqıraraq, gah da tumurcuqların, yarpaqların, çiçəklərin titrəyişi ilə pıçıldayaraq, hərdən də buz bulaqlara qarışan duman-çiskin, narın yağış damlları və ya tər şəbnəm kimi süzülərək çatdırır bizlərə.... Onu sevə-sevə oxuyan

oxuyucularına... Balayar SADIQ hər kəlməsindən boylanan Vətən oğludur.

Nədən yazır, kimdən yazır, nə yazır axı, Balayar SADIQ? – Söhbətin bu yerində vəziyyət bir balaca qəlizləşir. Şübhəsiz ki, hər bir kəlməsində, misrasında nə demək istədiyini ən düzgün və dəqiq müəllif özü bilir. Hər bir deyilmiş, yazılmış söz həmin məqamda qələm sahibinin halını, mövqeyini bildirir. Ancaq Balayar SADIQIN ustalığı ondadır ki, onun yazdıqlarını oxuyan yarıdan xəbərsiz, narahat, çaşqın, üzgün sevgili, ata-ana üçün darıxan övlad, bala xiffəti çəkən valideyn, tənhalıqdan qovrulan fərd, kimsəsiz qalmış körpə, elindən-obasından olmuş didərgin, illərdir heç nə yox, bircə şəhidinin nəşinə qovuşub onu dəfn etmək arzusuyla yaşayanlar, bir parça çörəyə, bir isti ocağa möhtac olanlar, hər şeyi, özünü, gündəlik təlabatını unudub, param-parça olmuş məmləkətin taleyini düşünənlər, ən maraqlısı odur ki, eyni zamanda bütün yuxarıda sadaladıqlarımız və sadalaya bilmədiklərimizlə yanaşı tamamilə əks qütbədə dayanmış, bütün məsələlərdə zəfər şərbətindən bihuş olanlar da hər kəlmədə öz hiss və duyğularını görə bilir. Bir bənd şeiri min əhvalı oxucu oxuyur, hamısı da düşünür ki, məhz bu sözlər onun üçün deyilib. Söz sənətində ustalıq, ədəbiyyatda təqdim etmə bacarığı – obrazlılıq – məhz budur. OBRAZLI DESƏK, OBRAZIN ÖZÜDÜR Balayar SADIQ.

Dəyərli şairimizin hansısa bir misrasını və ya bəndini misal gətirib, digərlərini özümdən incik salamaq istəməzdim. Məncə, yuxarıda deyilənlərdən sonra buna heç ehtiyac da yoxdur. Həm də heç doğru olmaz ki, bir bənd misal gətirib, qeyd edəsən ki, şair burada bunu demək istəyib. Çünki, yenə vurğulaaq istəyirəm ki, hər kəlməsində nə demək istədiyini qələm sahibi özü bilir. Ona görə də Siz imkan daxilində Balayar SADIQDƏN bir bənd şeir oxuyun, görəcəksiniz ki, o həqiqətən məhz sizin hisslərinizi tərənnüm edib. Yeri gəlmişkən onu da qeyd edim ki, müəllifin bu yaxınlarda Xalq şairi Fikrət QOCANIN redaktəsi ilə işıq üzü

görmüş, yeni, “PAYIZ MƏKTUBLARI“ kitabı bu baxımdan zəngin və oxunaqlıdır.

Məncə, bu qədər kifayətdir, dəyərli oxucum. Oxuyun, zövq alın, dincəlin, yüngülləşin, unudun bu dünyanı... Baxın, görün başqa necə dünyalar var... Özündən başqa birisinin yazdığını oxumaq, - tanıdın- tanımadın fərq etməz- onunla həmsöhbət olmaq, onun dünyasına səyahət etmək deməkdir. Hamınıza yeni-yeni dünyalar kəşf etmək arzu edirəm. Oxuyun, kəşflər edin, dünyanızı zənginləşdirin, gözəlləşdirin... Hər bir yeni kəşf, yeni dünya, hər yri dünya isə növbəti bir gözəllik deəkdir. Nəsibiniz ancaq gözəlliklər olsun.

13 .01. 2017. Bakı.

Dərc olunub:

- Yazarlar.az 13.01.2017.
- Zaman24. net 13.01.2017.
- Take.az 14.01.2016
- Kitabxana.net 13.01.2017.
- Ustac.az 09 .02.2017.

ONUNCU YAZI

İBTİDAİ SİNİFLƏRDƏ VƏSAİT ÇATIŞMAMAZLIĞI.

Salam, dəyərli oxucum! İndi düşünəcəksiz ki, müasir dövüdə xüsusi ilə də aşağı siniflərdə uşaqların bu qədər dərsliklərlə, iş dəftərləri ilə və digər əlavə vəsaitlərlə yükləndiyi halda vəsait çatışmazlığından söhbət açmaq yersiz, həm də bir az gülüncdür. Bəri başdan nəzərinizə çatdırım ki, bu heç də düşündüyümüz kimi deyil. Söhbətin sonunda yekdilliklə belə bir qərara gələcəyik ki, həqiqətən çatışmazlıq var, eyni zamanda qaldırılan məsələ son dərəcə aktual və ciddidir. Onu da qeyd edim ki, bu yazı - İBTİDAİ SİNİFLƏRDƏ VƏSAİT ÇATIŞMAMAZLIĞI – belə adlansa da təkcə ibtidai siniflərin, daha da konkret etsək, hazırlıq qruplarının, birinci və ya ikinci siniflərin problemi deyil, ümumiyyətlə dilimizdə oxumağa başlayan, hərfləri öyrənmiş, oxu vərdişlərini formalaşdırmaq, təkmilləşdirmək istəyən hər bir kəsin- istər yerli dil daşıyıcılarının (nəzərə alsaq ki, uşaqları böyük əksəriyyəti lap körpəlikdən Osmanlı ləhcəsində cizgi flimləri və serealların təsiri altında böyüyür, üstəgəl Vətənimiz etnik cəhətdən də zəngin olduğuna görə uşaqların çoxu məktəbə qədər ya lokal dildə, ya da çox fərqli şivədə danışirlar) istərsə də xarici vətəndaşların üzləşdiyi ümumi çatışmazlıqdır. Bu yerdə hələ - ci ildə çapdan çıxmış “GÜLÜNÜN ŞEİRLƏRİ” kitabının girişində yazdığım sözləri xatırladım. O sətirləri aşağıda olduğu kimi verirəm: - “Belə ki, Gülü xanım təzə-təzə birinci sinfə gedirdi. Mən də həmişəki kimi işdə idim. Evdən zəng gəldi, cavab verəndə Gülü mənə sevinə-sevinə dedi ki, Ata, “ A ” hərfini keçdik. Müəllim evə “A” – ya aid şeir tapşırıb, gələndə hərflərə aid şeir kitabı al gətir. Dedim ki, oldu Gülü xanım. Məhdud vaxt içərisində ora – bura

baxdım. Belə bir kitab tapa bilmədim. Çox maraqlıdır ki, bütün kiosklərdə başqa dillərdə belə maraqlı, əyləncəli uşaq şeir kitabları olsa da bizim dilimizdə yox idi. ” - Nəzərinizə çatdırım ki, bir xeyli vaxt ötsə də vəziyyət dəyişməyib. Bu yazını oxuyandan sonra da çıxıb şəhərimizdə (hələ mən bölgələri demirəm) kitab dükanlarını, kioskləri gəzsəz eyni mənzərənin şahidi olacaqsız. İngilis dilindəki vəsaitləri çıxmaq şərti ilə heç bir dildə ilkin oxumağa başlayan üçün sistemli pillə-pillə ardıcılığı, oxunaqlığı, rahatlığı, asanlıığı təmin edən oxu vəsaitləri yoxdur. İstər dərslik, istər sinifdən xaric oxu vəsaiti olsun, mənzərə dəyişmir. Mənimlə razılaşarsız ki, nəinki orta statistik ibtidai sinif şagirdi, hətta valideyinlərin böyük əksəriyyəti tapşırıqları həll etmək bir yana dursun, heç şərtləri oxuyub, anlaya bilmirlər. Bu hal isə öz növbəsində təhsilimizdə mövcud ikinci böyük problemi – REPİTİTORLUĞU – kitabla tanışlığın ilk günündən labüd edir ki, bu da uşağı qədəm qoyduğu təhsil sistemində ələbaxım öyrədir və sonrakı bütün pillələrində - doktorluğa qədər - izləyir. Böyük əksəriyyətin müstəqil düşünmək, araşdırmaq, öyrənmək qabiliyyətin birdəfəlik əlindən alır. Halbuki, bütün bu problemləri çox yox, bir-neçə seriya – təxminən üç səviyyəli – sadə bir və iki hecalı sözlərdən ibarət qısa, həm də uşaqlar, eləcə də dili yeni öyrənənlər üçün maraqlı olacaq hekayələrdən ibarət təxminən üç yüz adda kitabla həll etmək olar. Bunun üçün sadəcə bir – neçə il hansısa özəl və ya dövlət qurumu sistemli şəkildə məşğul olub, sonra da ilər boyu həm zəhmətinin nəticəsini - xeyrini görür, həm də hamıya faydası olar. Bu yazının mövzusu, məqsədi sadəcə oxu vərdişinin formalaşdırmaqdan ibarət olduğuna görə biz dərsliklərin ümumu və çoxlu problemlərinə toxunmur. Bu mövzuda yetəri qədər yazırlar, danışirlər. Yuxarıdakı qısa haşiyyə sadəcə onula əlaqədər idi ki, birinci, ikinci sinif şagirdlərini böyük əksəriyyəti hərfləri ayrı-ayrılıqda tanısalarda ilkin vaxtda hecandan sözə keçəndə böyük çətinliklə üzləşirlər. Sayı çox, sanbalı yox dərsliklər və iş dəftərləri uşaqları həddindən artıq yükləsə də bu təlabatı qarşılamır. Üstəgəl ilk gündən başlayaraq hər gün ildırım sürətli proqramla irəliləyən tədris yükü uşaqları sıxır, yorur. Bunun kökündə isə onun sərbəst oxuya bilməməsi dayanır. Bəlkə də ən ciddi problem

tapşırıqların özlərinin deyil, şərtlərinin olduqca çətin anlaşılan və alternativdə asan bir-iki hecalı sözlər olsa da çətin üç-dörd hecalı sözlərdən ibarət olmasıdır. Aydın məsələdir ki, belə olduqda istər oxu olsun, istər hesab uşaqların vəziyyəti çətinləşir. Bir daha qeyd edirəm ki, bu sahədə ayrı-ayrı şəxslərin – işin içində olan pedaqoqların - məhdud sayda, əlbətdə öz imkanları daxilində etdiklərini nəzərə almasaq bu sahədə heç bir iş görülmür. Halbuki, göründüyü kimi bütün təhsil sisteminin, ümumi götürsək bir fərdin ətraf aləmlə, dünya ilə tanışlığının təməlinə dayanan, onun bütün gələcək həyatını sözün əsl mənasında müəyyən edən çox ciddi problemdir. Zənnimcə, bu məsələ ciddi araşdırılmalı, müsabiqələr təşkil olunmalı, bir –iki hecalı sözlərdən ibarət sadə, qısa hekayələr kitabları yazılmalı və kütləvi tirajlarla nəşri, satışı təşkil olunmalıdır. Sonda onu da qeyd etmək istəyirəm ki, hal-hazırda dövriyyədə olan, lap hecalı variantlarda olsa belə, uzun, çoxhecalı, çətin anlaşılan sözlərdən ibarət nağıl kitabları bu problemi həll etmək iqtidarında deyil. Gözəl tərtibatlı, mürəkkəb sözlərdən ibarət bahalı nağıl kitablarının əvəzinə, məsələn, ingilis dilində əyani nümunəsi bütün vitrinlərdə gözüünüzün qabağında olan kitablar kimi, sadə, ucuz oxunaqlı qısa hekayələrdən ibarət uşaq kitablarına çox ehtiyac var.

15 .01. 2017. Bakı.

Dərc olunub:

- Yazarlar.az 15.01.2017.
- Kitabxana.net 19.01.2017.
- Oxuzal.wp.com 03.02.2017.
- Ustac.az 09 .02.2017

ONBİRİNCİ YAZI
SÖZLƏR VƏ HƏRFLƏR

"Dünya bildiyinizdən artıq bizim ola bilməz."

Xudu MƏMMƏDOV.

Salam, çox dəyərli və hörmətli oxucum. Sizinlə yeni görüşə fürsət verdiyinə görə Uca Yaradana dəfələrcə şükürlər olsun. Böyük alim, dahi söz sahibi Xudu müəllimdən sitat gətirməyim heç də təsadüfi deyil. Xudu Məmmədov ən yaxın keçmişimizdə, demək olar ki, gözümüz önündə öyrənməyin, araşdırmağın, tətbiq etməyin, təqdim etməyin, nəticə əldə etməyin, öyrətməyin, cəsarətin və bir çox başqa mühüm, bütün yetkin insanlar üçün vacib olan keyfiyyətlərin tək bir şəxsdə cəmləşdiyi çox az saylı ziyalılarımızdandır. Xudu müəllimin minlərcə qiymətli kəlamlarından niyə məhz bu iki cümləni seçdim? O, deyirdi:- *"Dünya bildikdə bizim olur. Dünya bildiyinizdən artıq bizim ola bilməz"* - bəli, bu birmənalı olaraq belədir. Əlbətdə, bizim dünya bizə məlum olanlardan ibarətdir. Təsəvvür edək ki, yanında iti, qolunda gözüaçıq şahini olan atlı bir çoban qayanın başında dayanıb. Atın qaşının üstündə də bir milçək oturub. Bu canlıların hamısı eyni yerdə dayanıb, eyni səmtə baxsa da hərə ancaq özünə lazım olanı və ya görə, qavraya, qəbul edə biləcəyini görür. Bu çox sadə və primitiv bir misaldır. Biz bütün digər canlıları bir kənara qoyub, yaradılmışların əsrəfi insanın üzərində, insan oğluna verilmiş ən vacib, ən gözəl nemət olan dilin, danışmağın, fikrin, düşüncənin, sözün üzərində dayanacağıq. Bəli, dünya bildiklərimizdən ibarətdir, həm də bizim dünya öz düşüncəmizin, xəyallarımızın məhsuludur. Dünyamız beynimizdə qurulur. Aydın məsələdir ki, bilmək öyrənməkdən, öyrənmək

oxumaqdan, oxumaq sözlərdən, sözlərsə hərflərdən keçir... Söhbətimizə başlamazdan əvvəl onu qeyd edim ki, Azərbaycan adlı məmləkəti bizə Vətən, danışdığımız elastik, şirin, axıcı və eyni zamanda olduqca zəngin bir dili, Ana dilimiz kimi bəxş etdiyinə görə Uca Yaradana minnətdar olmalıyıq. Sahibi olduğumuz məmləkətin və dilin başı həmişə qalda olsa da, şükürlər olsun ki, bütün dövrlərdə doğru seçim etməyi bacaran, düzgün qərarlar qəbul edən cəsarətli ziyalılarımız olub. Belə şəxslərin, deyərdim ki, sözün əsl mənasında olduqca uzaqgörən, cəsarətli böyük insanların gərgin əməyi və fasiləsiz səyləri nəticəsində bu gün dilimiz aid olduğu dillər qrupunun ən zəngini, bütün parametrlərdə qabaqcılıdır. Bu mənim subyektiv fikrimdir, kimlərsə razılaşmaya bilər, necə deyərlər dünya fikir dünyası, söz dünyasıdır. Hamının fikrinə böyük hörmətlə yanaşıram. Açıqlamaya keçməzdən əvvəl kiçik bir haşiyəyə çıxıb, təxminən yüz il əvvəlki canlı dilimizi özündə əks etdirən, Salman Mümtaz kimi dahi söz bilicisinin qələmindən çıxmış bir materialı diqqətinizə çatdırmağı özümə borc bildim.

S.Mümtaz yazır: "... Sabiri öz nömrəmə gətirdim və qalmağı təklif etdim. Sabir razı oldu. Əlahiddə krovat qoymaq mümkün olmadığından krovatımı ona verərək özüm kuşetkanın üstündə uzandım. Sabir yarım saatdan çox o böyrü və bu böyrü üstündə çevrildi. Səbəbini soruşduqda krovatdan şikayət edərək "məni atıb-tuttur", -dedi. Yerimizi dəyişdik. Kuşetkanın üstündə uzanan kimi "ox, buna nə demişəm, mən prujinli krovatı harda görmüşəm" – deyərək yatdı... Gecə gec yatmağımıza görə səhər bir az gec durmalı idik. Lakin konkaların zənginin səsi və bazar əhlinin hayküyü buna mane oldu və o gün Sabirlə aşağıdakı müsahibəmiz oldu". Bu kəlmələr, ifadə tərzini 1910-cu ilin iyun ayına aiddir. Mirzə Ələkbər Sabirin Salman Mümtaza verdiyi ilk və son müsahibəsini professor Şirməmməd Hüseynov 2002-ci il aprelin 20-də "Günay" qəzetində (№ 16) dərc edib. Əlavə olaraq bu müsahibə bəzi qeyidlərlə tam olaraq araşdırmaçı-yazar Rəşad Sahilin təqdimatında müxtəlif elektron kütləvi informasiya vasitələrində də yayımlanmışdır.

Həmin müsahibədən indi təqdim edəcəyim bəzi məqamlar və eyni zamanda yuxarıdakı qeydlərin dili, oradakı söz və ifadələr çox maraqlı olub, bugünkü söhbətimiz üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu məlum

müsaibədən böyük şairimiz M.Ə. Sabirin şair və şeir haqqında dedikləri aşağıdakılardan ibarətdir:

Şair haqqında: ” *Böyük şairləri də, ustadları da ancaq bilik və xalq yetirə bilər. Şair elin, xalqın hökmranı və gözünün işığı olmalıdır ki, o nə desə xalq ona baxsın və nə yazsa el oxusun. Bu hökmranlıq da yalnız elin ruhunu bilməklə və tələblərini ödəməklə olar.*”

Şeir haqqında: “*Şeir odur ki, mövzusu həyatdan götürülüb, özü də açıq və aydın yazılsın, həm də xalqın ruhuna uyğun yazılsın. Beş gün, üç gün ömür eyləyib yaşayan şeirlərə şeir deyilməz. Xalqın oxumadığı, əzbərləmədiyi şeir, şeir deyildir. Çünki onların əsası və bünövrəsi yoxdur, onlar hübab (yağış yağanda su üzünə çıxan qabarcıq, köpük) gəmisi kimi tez çıxıb, tez də batırlar. Elin ruhundan, ürəyindən qopmayan şeirlər xalqın ruhunda heç bir zaman həyacan əmələ gətirə bilməz.*

Bir adamı rahat oturduğu yerdə yerindən durquzub oynatmaq üçün ona onun könlü istədiyi və sümüyünə düşdüyü hava çalınmalıdır. Belə olmasa o, qollarını açıb süzə bilməyəcəkdir.”

Bir neçə nümunə də ustad şairimiz Məhəmədhüseyn Şəhriyardan gətirmək istəyirəm. Hərçənd ki, onun şeirinin şipşirin dili hamımıza məlumdur. Ustadın “Türkün dili” şeirindən:

*Türkün dil tək sevgili, istəkli dil olmaz,
Ayrı dilə qatsan bu əsil dil əsil olmaz.*

*Öz ləfzini farsa, ərəbə qatmasa şair,
Şerin oxuyanlar, eşidənlər kəsil olmaz,*

*Şerin gərək ehsas ilə rıqqətlə qanşsın,
Kənd əhli bilirlər ki, doşabsız xəşil olmaz.*

Yenə həmin şeirdən:

*Şair ola bilməzsən, anan doğmasa şair,
Missən, a balam, hər sarıköynək qızıl olmaz.*

*Çox da ki, Sərabın suyu var, yağ, balı vardır,
Başı ərşə də çatdırsa, Sərab Ərdəbil olmaz.*

“Yalan dünya” şeirindən başqa bir nümunə:

*Atı əzəl dağa saldıq,
Yorulduqca dalı qaldıq.
Atı satdıq, ulaq aldıq,
Yəhər oldu palan, dünya.*

“Heydərbabaya salam” – dan bir bənd:

*Bu tovlədə sarı inək doğardı,
Xanım nənəm inəkləri sağardı,
Ana iysi dam-divardan yağardı,
Mən buzovu qucaqlardım qaşmasın,
Deyərdi: – Bax, bayda dolsun daşmasın.*

Bu adlarını çəkib, sözlərindən istifadə etdiyimiz şəxslərin ədəbiyyatımız, mətbuatımız, jurnalistikamız ümumiyyətlə söz yaradıcılığımız tarixində xidmətləri danılmaz, əməkləri misilsizdir. Bunlardan əlavə lap qədimlərdən, bir Ananın övladı doğulduğu gündən üzübəri günümüzədək yaradılan olduqca müxtəlif istər şifahi, istərsə də yazılı ədəbiyyatın dili, canlı dilimiz, təxminən yarım əsr əvvəl qeydə alınmış lent yazılarını dinləmək, oradakı sözləri eşitmək imkanlarımızı da üstünə gəlsək dil, söz haqqında özümüzdə müəyyən fikir formalaşdırma bilirik. Bütün bu yuxarıda qeyd etdiklərimə əsaslanaraq, bəzi düşüncələrimi sizinlə bölüşmək istədim. Xüsusilə də hamının bir-birinə irad tutmağa, keçmişdəkilərin dəyərli heç nə yazmadığını, müasirlərin heç nə yazma bilmədiyini böyük canfəşanlıqla vurğulamağa can atdığı bir vaxtda mənə, bu məsələyə toxunmaq yerinə düşərdi. Beləliklə keçək əsas məsələyə. Əvvəlcədən onu qeyd edim ki, qaldıracağım məsələlərdə öz üzərimdən, yəni ya birbaşa ya da dolayısı ilə mənim yazdıqlarıma da aid olanlardan çıxış edib ümumi məsələyə toxunmağa

çalışacam. Mən bütün yazılarımda əgər sonradan başqa bir yerdə, kiminsə süzgəcindən başqa cür çıxmırsa, “Günəş”, “Gün”, “Ay”, “Yer”, “Göy”, “Ata”, “Ana”, “Mən”, “Sən” və başqa bu qəbildən olan sözləri necə deyərlər, kiçik hərflə yazmağa əlim gəlmir və həmişə böyük hərflərlə yazıram. İstər şeirlər olsun, istərsə də başqa növ yazılar hamısı musiqi, rəngkarlıq, boyakarlıq, heykəltaraşlıq və digər tətbiqi sənət əsərləri kimi yaradıcılıq məhsullarıdır. Yaradıcılığın isə heç bir sahəsində xəyalında olanı hər hansı bir şablona uyğunlaşdırmaq olmaz. Əgər bu uyğunlaşma yolu seçilirsə mütləq yarımçıq bir məhsul ortaya çıxır. Odur ki, əgər, kimsə dərslik və ya əlavə dərs vəsaiti yazırsa bəlkə də onun hal-hazırda qüvvədə olan qramatik qaydalara - demək olar ki, hər gün gözümüzün önündə dəyişməsinə baxmayaraq - əməl etməsi vacibdir. Ancaq, digər növ yazıların xüsusilə də bədii ədəbiyyatın hər gün təyin olunan yeni bir qaydaya uyğunlaşdırılması ən azı ədalətsizlik olardı. Çünki, bədii ədəbiyyat şablonlardan uzaq, yaradıcı şəxsin öz hiss və emosiyalarını ora qatdığı və bunu hiss etdiyi kimi çatdırmağa çalışdığı zaman istifadə etdiyi bütün yol və vasitələr məqbul sayılmalıdır. Dil canlı olduğu üçün o, daim inkişafdadır və zənginləşir. Bu lap, əvvəldə qeyd etdiyim misallardan da aydın görünür. Mən indi, yəni son beş –on ildə dilimizə daxil olan informasiya və texnologiya ilə bağlı yeni sözləri bir kənara qoyub, artıq əsrlərdir dilimizdə işlənən bəzi sözlərdən misal gətirmək istəyirəm. İlk əvvəl qeyd etmək istəyirəm ki, dilimizin günümüzədək belə axıcı, şirin, zəngin gəlib çxmasına görə uzun müddət Ərəb əlfbası əsasında mövcud olmuş Əski əlifbamıza və sonralar istər ilk dəfə Latın qrafikalı əlifbaya, istərsə də Krilə keçəndə dilimizə məxsus spesfik hərflərin xüsusilə [Ə] səsinə uyğun “Ə” hərfinin ayrıca işarə kimi qəbul edilib saxlanmasına çox borcluyuq. Düşünürəm ki, dilimizdə “Ə” və “Y” hərflərinin xüsusi yeri var. Hətta, müasir mahnı ifaçılığ, xanəndəlik sənətində bizim sənətkarların öz digər həmkarlarından olduqca mütəhərrik səs ilə, xüsusi boğazlar və uzun zəngülələrilə seçilməsində də bioloji faktorlarla yanaşı, [Ə] səsinə uyğun “Ə” hərfinin özünəməxsus rolu olduğunu böyük əminliklə söyləmək olar. Uzun müddət müxtəlif qramatik qaydalar mövcud olmasına baxmayaraq günümüzdə də “Y”-nin hansı sözlərdə qoşa, harda

tək yazılması məsələsi açıq olaraq qalır. “Y” ilə bağlı bir-iki misal çəkəndən sonra, “Ə”-yə aid öz başıma gələn, iştirakçısı olduğum maraqlı bir əhvalat danışacam. Deməli belə məsələni, götürək “tövsiyə” sözünü hal-hazırda mövcud olan qramatik qaydalara uyğun olaraq yuxarıda göstərildiyi şəkildə bir “y” ilə yazılmalıdır. Olsun. İndi bu sözün kökünə baxaq “tövsiyə” Ərəb mənşəli “tovsiyə” sözündəndir. Göründüyü kimi kökdə də bir “y” ilə yazılıb. Ancaq burada iki fərqli məqam var. Birinci “tovsiyə” Ərəb hərflı sözdə “iy” ardıcıl gələn bu iki hərf eyni işarə ilə yazılır. İkinci isə orada “ö” deyil, “o” olduğuna görə biz dilimizə uyğun “ö” yazıb, [ö] tələffüz etdikdə müəyyən məqamlarda [ö] daha incə, yumşaq səs olduğuna görə sanki bir “y” azlıq edir. Məncə, qərar verəndə bu iki səbəb nəzərə alınmalıdır. Konkret olaraq, “tövsiyyə edirəm”, “tövsiyyə olunur”, “tövsiyyə məktubu”, “tövsiyyə”, kimi hallarda zənnimcə qoşa “y” yazılması daha məqsədə uyğun olardı. Hal-hazırda istər ənənəvi, istərsə də elektron formalı mediada hər iki qaydadan geniş istifadə olunur. İkinci bir söz “mütaliə” . Bu söz də Ərəb mənşəlidir. Mövcud qaydalara görə “mütaliə” formasında “y”-sız yazılmalıdır. Ancaq bu nə dərəcədə uyğundur bu maraqlı sualdır. Çünki, “mütaliə” və “ailə” sözlərinə ayrı-ayrılıqda baxdıqda, “ailə” –sözünün nisbətən “y”-sız yazılması qanunauyğun görünərsə də, bu fikri “mütaliə” sözünə heç cür aid etmək olmur. Hərçənd ki, “mütaliə”, “ailə” bu sözlərin ikisi də “y” ilə yazılsa daha yaxşı olar. Mən adətən “mütaliə”-ni “mütaliyə”- kimi yazıram. Daha bir söz, “seyid”- bu söz də Ərəb mənşəlidir. İlkin variantında, yəni kökdə - Ərəb dilində, “seyid” – dilin öz qrafikasına uyğun olaraq təşdidli “y”-ilə qoşa yazılır. Ancaq, qaydalara uyğun olaraq dilimizdə “seyid” şəklində bir “y”-ilə yazılır. Bu sözü mən hələlik iki dəfə işlətmişəm. Birinci dəfə Milli Qəhrəmanımız Mübariz İbrahimova həsr olunmuş “Oriyentir Ulduzu ” povestində, xüsusi isim kimi qəhrəmanın adı olaraq “Seyid” formasında bir “y”-ilə. Bəlkə də burada ad olduğuna görə sözün bir “y”-ilə olması ya hiss olunmur, ya da başqa bir səbəbdən heç bir çatışmamazlıq hiss olunmur. Ancaq, ikinci dəfə çox sonralar, yəni bu son vaxtlarda bir şeirdə dahi Nəsimiyə xitabən “ya Seyid Əli” dedikdə bir “y” heç yerinə düşmür. Adı çəkilən şeir indiyə qədər hələ çap olunmayıb. Yəqin

ki, bu kitabda ilk dəfə gedəcək. İki “y”-ilə. İndi sual oluna bilər, bir “y”-ilə getsə olmaz??? Sizi inandırırım ki, “y”-nin birin silən kimi elə bil, şeirin bütün ruhu ölür... Belə-belə işlər dəyərli oxucum, deyəsən sizi çox yordum. Ancaq inanın ki, çox xırda görünən bu məsələlər bəzən böyük problemlərə yol açır. Bunları yazmaqla ən azı düşüncələrimi sizinlə bölüşdüm, əslində çox yüngüllük, könül rahatlığı tapdım. İndi gələk əlifbaızın incisi, çox qiymətli hərfimiz “Ə”-nin əhvalatına. Əhvalata keçməzdən əvvəl onu qeyd edim ki, Biz Qarabağlıların “Ə”-yə xüsusi hüsni-rəğbəti var. Məsələn, “əynə dur, ə”, “əyağımı əzdin, ə” və s. Bir də “j”- ya. Ancaq, “j” lokal xarakterli olduğuna görə onun üzərində dayanmırıq. Deməli, bu hərflər, sözlər bir ara məni o qədər muşğul etmişdi ki, Türk dili kursuna yazıldım və Türkyə Respublikasından gələn qardaşlarımızla canlı söhbətlər zamanı yaranan bir çox suallara peşəkar Türk dili hocalarının iştirakı və köməkliyi ilə cavab tapmağa çalışdım. Onu qeyd edim ki, çox az fərqlə “yorum” da daxil olmaqla qramatik qaydalarımız həmən-həmə eynidir. Orda da bu “Ə” hərfinə görə xeyli faydalı mübahisələrimiz olurdu. Məsələ ondadır ki, onlar Ərəb qrafikalı hərfdən, Latına keçəndə [Ə] səsinə uyğun ayrıca işarə nəzərdə tutmadıqlarına görə hal-hazırda tarix üçün çox az vaxt keçməsinə rəğmə böyük dəyişikliklər baş verib ki, bu səbəbdən bəzi fərqlər yaranıb. İş o yerə çatıb ki, hətta bu işlə məşğul olan pedaqoqlar belə çox hallarda [Ə] səsi gündəlik danışıqlarında kifayət qədər çox işləndiyi halda yazıda faktiki olaraq inkar edirlər. Belə mübahisələrin birində müəllim ümumiyyətlə “Ə”-nin olmadığını iddia etdi. Onda mən sual etdim ki, hocam bəs əlifba dəyişməzdən əvvəl biz və eyni zamanda siz hansı əlifbadan istifadə edirdik? Əlbətdə, müəllim heç düşünmədən cavab verdi ki, uzun illər böyük bir coğrafiyada Ərəb əlifbası hökran olub və biz də ondan istifadə etmişik. Bu cavabı gözləyirmiş kimi, müəllimin heç gözləmədiyi halda lövhəyə çıxıb uzun illər [Ə] səsinə bizim üçün qoruyub saxlamış Ərəb əlifbasından “əyn” hərfini yazdım və bir az da diskusiya etdik. Müəllim də razılaşdı ki, onlarda da dəyişiklik zamanı bu işarənin uğurlu əvəzedicisi tapılırdı daha yaxşı olardı və indi ki kimi [Ə] ilə səslənən sözləri “A” və ya “E” ilə yazmaq məcburiyyətində qalmazdılar. İndi müasir dövrümüzdə bu məsələ

xüsusilə aktual olaraq qalır. Müxtəlif təkliflər səslənir, texnologiya səbəb gətirilərək dəyişikliklərin, bəzi hərflərdən imtinanın vaxtı çatdığı sübut olunmağa çalışılır. Hal-hazırda Türk dünyasının ortaq əlifba, dil məsələsi gündəmdə qalmaqda davam edir. Bu məsələ uzun müddət davam etməsinə baxmayaraq, təbii olaraq ortaq məxrəcə gəlmək mümkün olmur, çünki hamının bizim “Ə”, “Ğ”, “G”, “Ç” kimi öz vazkeçilməzi var. O yaxşıdır ki, bu məsələ üzərində iş gedir. İstər yaşlı nəsə mənsəb alimlərimiz, istərsə də gənc nəsəlin nümayəndələri çalışır, araşdırır öz fikirlərini ortaya qoyurlar. Bu yaxınlarda filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Cəmilə Babayevanın “TÜRK DÖVLƏT VƏ CƏMİYYƏTLƏRİNİN DOSTLUQ, QARDAŞLIQ VƏ ƏMƏKDAŞLIQ QURULTAYLARINDA DİL MƏSƏLƏLƏRİ” adlı monoqrafiyası ilə tanış olmaq mənə nəsiəb oldu. Çox aktual mövzuda olduqca dəyərlə bir yazıdır. Müəllif konkret olaraq problemlərin həlli yollarını göstərməsə də vacib məsələlər qaldırır, mövcud real vəziyyəti açıb göstərir. İstər bu tip yazılarda, istər gündəlik müzakirələrdə, televizya-radio verilişlərində, mətbuatda, artıq həyatımızın ayrılmaz bir hissəsinə çevrilmiş sosial şəbəkələrdə ortaq dil, əlifba məsələsi həmişə gündəmdədir. Ancaq bu elə incə bir məsələdir ki, tələsmədən hamının maraqlarına xidmət edən yetkin qərar qəbul olunmalıdır. Elə etmək lazımdır ki, necə deyərlər, - “nə şiş yansın, nə kabab”. Bir daha qeyd edirəm ki, bu gün mövcud olan hər hansı - əlbətdə, tarix üçün bu olduqca qısa və keçici bir səbəbdir – səbəb üzündən min illər boyu əcdadlarımızdan miras qalmış, müxtəlif qrafikalı əlifbalar qəlibinə düşsə də özünəməxsusluğunu qoruyub saxlamış səs və hərflərimizi güzəştə getməməli, qoruyub gələcək nəsillərə ötürməliyik. Xüsusilə ORFOQRAFİYA, ORFOEPİYA, QRAMMATİKA LÜĞƏTLƏRİ, DƏRSLİKLƏR VƏ ƏLAVƏ DƏRS VƏSAİTLƏRİ hazırlayan şəxslərə üzümü tutub deyirəm ki, yazılış qaydalarını mümkün qədər tələffüzə uyğun şəkildə tərtib etsək daha yaxşı olar. Bu yazıb – oxumağı yeni öyrənən uşaqlarla yanaşı dilimizi öyrənmək istəyən əcnəbilər üçün də rahatlıq gətirər. Bir məsələ var ki, ona da toxunmağı vacib bildim. Mənim də xüsusilə şeirlərdə ara-sıra işlətdiyim “tüm”, “qut” və “həp” sözləri bəzən müzakirə mövzusu olur. Yəqin ki, bu kəlməni nə vaxtsa

çoxumuz eşitmişik; - “bir loxma ye ürəyində qut olsun”. Əgər, bu sözləri bizdən əvvəlkiilər işlədiblərsə, indi də yeri gəldikdə işlənən zaman anlaşılırsa nəyə görə bu sözləri işlətməyək? Məncə bu sözlər yəqin birhecalı və daha yığcam olduğna görə çəkici gəlir. Bir də əgər dilimizin müxtəlif təbəqə və qatlarında işlənirsə ədəbiyyatda da öz əksini tapmalıdır. Əziz və çox dəyəərli oxucum, şeirlər toplusu olan bir kitabın giriş sözündə sizi bu qədər yormağ istəməzdim. Ancağ nə etəmk olar? Qısa bir-iki kəlmə söz deməğ istəyirdim, fəqət söhbət uzandıqca, uzandı. Bu yazının sonunda onu qeyd etməğ istəyirəm ki, bütün qaydalar keçici və dəyişkəndir. Həm də belə bir söz var; - “qaydalar elə onları pozmağ üçündür”. Odur ki, cəsərətli olun, mənim çox hörmətli müəllimləəəndən biri olan Loğman müəllim demişkən, əndazəni gözləməğ şərti ilə qaydaları pozun. Nəyin düz, nəyin səhv olduğunu zaman göstərəcəğ. Əslində başqa cür mümkün də deyil. Həyatımız şablonlardan ibarət olsa, onda yeni heç nə yaranmaz. Yaradıcılığ bəs nə deməkdir? Bir işin adı yaratmağ ola, orda mütləğ cəsərətli olub, ən azı fikirləri bölüşməğ lazımdır. Mənimlə həmfikir və ya müxalif olmağınızdan asılı olmayaraq, hal-hazırda bu sətirləri oxuduğunuza görə sizə sonsuz təşəkkürlərimi bildirir, gündəlik fəaliyyətinizdə uğurlarınızın daha da bol olmasını arzu edirəm!!!

02. 02. 2017. Bakı.

Dərc olunub:

-Müəllifin “Çəhrayı kitab” kitabında ön söz kimi.

-Oxuzal.wp.com 09.02.2017.

-Ustac.az 09 .02.2017

SON SÖZ ƏVƏZİ

Dəyərli oxucum, sona qədər həmsöhbət olduğunuz üçün minnətdarlığımı bildirirəm. Onu da qeyd etməliyəm ki, bu günə qədər yazdıqlarımı, özüm üçün ötən günlərin əyri-əksiyini ört-basdır etmək cəhdi kimi qiymətləndirirəm. Uca Yaradanın izni ilə, biz hələ “YARADANLA BAŞ-BAŞA” (*Məqalələr-ikinci hissə*) adlı on iki məqalədən ibarət, bu kitabın davamı olan, yeni kitab ilə yenə görüşəcəyik. Dünyamız o qədər gözəldir ki, onu vəsf etdikcə, yeni-yeni gözəlliklər ortaya çıxır və sən də bunu bölüşmək istəyirsən... Dünya da öz növbəsində bölüşdükcə gözəlləşir.... Sən də vəsf edirsən və beləcə həyat davam edir...

09 .02.2017. Bakı.

MARAQ ÜÇÜN

Zaur Ustac 1988- ci ilin May ayından etibarən, ehtiyac olan məqamlarda mütəmadi olaraq, dövri mətbuatda və əsasən qapalı auditoriyalarda çıxış edir. Ara- sıra yenə, yeri gəldikcə şeirlər yazır.

Ustaca görə, yazarlar, ancaq yazarlar... Yəni şübhəsiz ki, hikmət və söz Uca Yaradana məxsusdur.

Biz sadəcə diktə olunanları qələmə alan, qələm tutan qullarıq- qələmin sahibi də odur...

- Ustacılıyam, əlim ərşi-ələda,

Bu nə sitəm, millətim nə bələda???!!!

MÜNDƏRİCAT

BİRİNCİ YAZI.....	3
İKİNCİ YAZI.....	4
ÜÇÜNCÜ YAZI.....	17
DÖRDÜNCÜ YAZI.....	29
BEŞİNCİ YAZI.....	32
ALTINCI YAZI.....	38
YEDDİNCİ YAZI.....	44
SƏKKİZİNCİ YAZI.....	48
DOQQUZUNCU YAZI.....	51
ONUNCU YAZI.....	54
ONBİRİNCİ YAZI.....	57
SON SÖZ ƏVƏZİ.....	66
MARAQ ÜÇÜN.....	67
MÜNDƏRİCAT.....	68

Zaur USTAC

(Mustafayev Zaur Mustafa ođlu)

USUBCAN ƏFSANƏSİ

(Məqalələr-birinci hissə)

Naşir: Xaqani.

Tərtibatçı: Gülü.

Üzqabığının müəllifi: Tuncay.

Kitab “Yazarlar”-ın kompüter mərkəzində yığılıb.

Təşkilati dəstək: www.ustac.az *(Qeyri- kommertiya)*

Kitab məhdud sayda, kitabxanalar üçün nəşr olunur.

Redaktə və bütün hüquqlar müəllifə məxsusdur.

Çapa imzalandı: 11.02.2017.

Əlaqə: zauryazar@mail.ru

(+994)777110575

F/b: Zaur Ustac

QEYDLƏR

